

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу
(*назва кафедри*)

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Галузь знань

Спеціальність

Міжнародні економічні відносини

29 «Міжнародні відносини»

292 «Міжнародні економічні відносини»

Форма навчання: очна денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Офшорні центри в перерозподілі глобальних потоків капіталів»

здобувача: Кривошей Світлани Володимирівни

Науковий керівник: д. е. н., професор, Ткаленко Світлана Іванівна

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: *д.е.н., професор Федірко О.А.*
(*науковий ступінь, учене звання, ПІБ*)

(підпис)

Київ 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Міжнародні економічні відносини
29 «Міжнародні відносини»
292 «Міжнародні економічні відносини»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

С.І. Ткаленко
(підпис) (ініціали, прізвище)
2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

О.А. Федірко
(підпис) (ініціали, прізвище)
2025 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Кривошей Світлани Володимирівни

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Офшорні центри в перерозподілі глобальних потоків капіталів»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "28" листопада 2024 р. № 1983-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах наукових публікацій у фахових та індексованих у міжнародних базах видань, аналітичних звітів профільних міжнародних організацій.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні основи функціонування офшорних центрів (назва розділу)
Розділ 2	Аналіз ролі офшорних центрів у перерозподілі глобальних потоків капіталів (назва розділу)
Розділ 3	Перспективи розвитку діяльності офшорних фінансових центрів (назва розділу)

Об'єкт дослідження:	система функціонування офшорних фінансових зон у контексті глобальної економіки.
Предмет дослідження:	офшорні фінансові центри як ключовий феномен світової економіки, їхній вплив на глобальний рух капіталу та роль у формуванні фінансових потоків.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	визначити теоретичні основи офшорних фінансових центрів, функціонування офшорних зон у глобальному русі капіталу та головні способи боротьби з наслідками впливу офшорних фінансових центрів на економіку окремих країн

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	сформулювати сутність та ключові особливості діяльності офшорних фінансових центрів; визначити основні методи класифікації офшорних фінансових юрисдикцій; дослідити передумови виникнення, формування та етапи розвитку офшорних фінансових зон, а також їх роль у сучасному етапі розвитку світової економіки;
У розділі 2	оцінити роль офшорних фінансових центрів у розвитку світової економіки; охарактеризувати основні тренди глобальних потоків капіталів; провести оцінку ролі України у системі офшорних фінансових центрів та їх вплив на національну економіку;
У розділі 3	вивчити міжнародні підходи до регулювання діяльності офшорних фінансових зон та їх ефективність; розробити механізми прозорості офшорних фінансових операцій та зменшення ризику фінансових маніпуляцій; запропонувати шляхи протидії відтоку капіталу в офшорні фінансові центри в рамках економічної політики України.

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис) Ткаленко С. І.

(ініціали, прізвище)
«12» лютого 2025 р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис) Кривошей С. В.

(ініціали, прізвище)
«12» лютого 2025 р

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 72 сторінки, 10 таблиць, 9 рисунків, список використаних джерел з 56 найменувань, додатки.

Офшорні центри в перерозподілі глобальних потоків капіталів

Об'єктом дослідження є система функціонування офшорних фінансових зон у контексті глобальної економіки.

Предметом дослідження є офшорні фінансові центри як ключовий феномен світової економіки, їхній вплив на глобальний рух капіталу та роль у формуванні фінансових потоків.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – визначити теоретичні основи офшорних фінансових центрів, функціонування офшорних зон у глобальному русі капіталу та головні способи боротьби з наслідками впливу офшорних фінансових центрів на економіку окремих країн.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- сформулювати сутність та ключові особливості діяльності офшорних фінансових центрів;
- визначити основні методи класифікації офшорних фінансових юрисдикцій;
- дослідити передумови виникнення, формування та етапи розвитку офшорних фінансових зон, а також їх роль у сучасному етапі розвитку світової економіки;
- здійснити аналіз основних особливостей функціонування офшорних фінансових зон у глобальному русі капіталу;
- охарактеризувати основні тренди глобальних потоків капіталів;
- провести оцінку ролі України у системі офшорних фінансових центрів та їх вплив на національну економіку;
- вивчити міжнародні підходи до регулювання діяльності офшорних фінансових зон та їх ефективність;
- розробити механізми прозорості офшорних фінансових операцій та зменшення ризику фінансових маніпуляцій;
- запропонувати шляхи протидії відтоку капіталу в офшорні фінансові центри в рамках економічної політики України.

Практичне значення отриманих результатів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні напрямів удосконалення механізмів регулювання офшорної діяльності в умовах глобалізації фінансових ринків. Запропоновані в роботі підходи можуть бути використані державними органами для формування політики щодо протидії відпливу капіталу в офшорні юрисдикції, удосконалення фінансового контролю та підвищення прозорості фінансових потоків. Матеріали дослідження також можуть слугувати аналітичною базою для подальших наукових розробок з питань міжнародного оподаткування, фінансової безпеки та економічної дипломатії. Також результати роботи можуть використовуватись у навчальному процесі при викладанні курсів з міжнародних фінансів, економічної безпеки та державного регулювання.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи: 2025

Рік захисту роботи: 2025

Ключові слова: офшорний фінансовий центр, глобальні потоки капіталу, офшорна зона, офшорна юрисдикція, уникнення оподаткування, відтік капіталу, офшорні схеми.

В І Д Г У К
про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
денної форми навчання спеціальності «292 Міжнародні економічні
відносини» освітньої програми «Міжнародні економічні відносини»

КРИВОШЕЙ СВІТЛАНИ ВОЛОДИМИРІВНИ

на тему: **«Офшорні центри в перерозподілі глобальних потоків капіталів»**

- 1. Актуальність теми:** В сучасних умовах розвитку світової економіки та глобального руху капіталу усе більше уваги приділяють до себе офшорні центри, якими користується все більше юридичних суб'єктів. Офшорні центри стали елементом глобальної фінансової інфраструктури. Дана проблематика є актуальною для усіх країн світу й України у тому числі, і тема дослідження потребує подальшого її розкриття.
- 2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи:** авторка на теоретичному рівні приділила увагу ключовим особливостям діяльності офшорних фінансових центрів, їх класифікації у світовій економіці та етапам їх розвитку і становлення. Заслуговує на увагу аналіз основних особливостей функціонування офшорних фінансових зон, що підтверджено статистичними даними.
- 3. Наявність самостійних розробок автора:** на основі проведеного авторкою аналізу діяльності офшорних центрів визначені глобальні тренди руху капіталів та оцінено роль України у системі офшорних фінансових центрів та їх вплив на національну економіку.
- 4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій:** автором обґрунтовано виклики для світової економіки та запропоновані шляхи протидії відтоку капіталу в офшорні фінансові центри, зокрема на прикладі України в рамках економічної політики.
- 5. Наявність недоліків:** суттєвих недоліків у кваліфікаційній бакалаврській роботі не виявлено, водночас варто аналізувати статистичні дані не за рік, а в динаміці – за 5 років.
- 6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК:** робота допускається до захисту з оцінкою 45 балів.

Науковий керівник:

(підпис)
«02» червня 2025 р.

д.е.н., професор
Ткаленко С.І.
(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФШОРНИХ ЦЕНТРІВ.....	6
1.1. Сутність та ключові особливості діяльності офшорних фінансових центрів.....	6
1.2. Методи класифікації офшорних фінансових юрисдикцій.....	13
1.3. Передумови виникнення, формування та етапи розвитку офшорних фінансових зон, їх роль на сучасному етапі розвитку світової економіки.....	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЛІ ОФШОРНИХ ЦЕНТРІВ У ПЕРЕРОЗПОДІЛІ ГЛОБАЛЬНИХ ПОТОКІВ КАПІТАЛІВ.....	23
2.1. Характеристика, аналіз основних особливостей функціонування офшорних фінансових зон.....	23
2.2. Основні тренди глобальних потоків капіталів.....	33
2.3. Оцінка ролі України у системі офшорних фінансових центрів та їх вплив на національну економіку.....	39
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ ОФШОРНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ.....	45
3.1. Міжнародні підходи до регулювання діяльності офшорних фінансових зон та їх ефективність.....	45
3.2. Розробка механізмів прозорості офшорних фінансових операцій та зменшення ризику фінансових маніпуляцій.....	51
3.3. Шляхи протидії відтоку капіталу в офшорні фінансові центри в рамках економічної політики України.....	55
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Актуальність теми. Фінансова діяльність у сучасному світі набуває дедалі більш інтегрованого характеру, сягаючи трансконтинентального рівня, що зумовлено глобалізаційними процесами та посиленою інтернаціоналізацією економічних відносин. Внаслідок цього окремі економіки перетворюються на взаємопов'язані частини світового господарства, де рух капіталу відіграє ключову роль у перерозподілі економічного потенціалу. Значну частку цих потоків зосереджено в міжнародних фінансових центрах, серед яких важливе місце займають офшорні юрисдикції.

Офшорні фінансові центри — це юрисдикції з низьким або нульовим оподаткуванням, сприятливими умовами для іноземного капіталу та мінімальним фінансовим регулюванням. Саме офшори, як елемент глобальної фінансової інфраструктури, забезпечують гнучкі умови для переміщення капіталу, податкової оптимізації та реалізації фінансових стратегій транснаціональних компаній, водночас створюючи виклики для податкового регулювання та фінансової прозорості країн світу.

Офшорні юрисдикції щороку акумулюють трильйони доларів капіталу, створюючи умови для мінімізації податкових зобов'язань. Така практика суттєво послаблює податкову спроможність держав, скорочує бюджетні надходження, загострює проблему глобальної економічної нерівності та підриває довіру до національних систем.

Особливої гостроти проблема офшоризації набуває в країнах із перехідною економікою, де фіскальні інститути ще недостатньо розвинені, а контроль за фінансовими потоками часто є обмеженим. Україна, як держава з відкритою економікою, стикається з масштабним виведенням капіталу в офшорні юрисдикції, що створює серйозні виклики для забезпечення макроекономічної стабільності, наповнення бюджету та формування прозорого інвестиційного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика функціонування офшорних фінансових центрів та їх впливу на світову економіку досить широко представлена в науково-економічній літературі. Зокрема, значну увагу приділено питанням економічної сутності офшорів, класифікації юрисдикцій, їхній ролі у глобальних потоках капіталу, а також ризикам, що виникають унаслідок їх використання. Теоретичною основою дослідження стали напрацювання та концепції, висвітлені у сучасній економічній літературі фахівців у сфері міжнародної економіки та фінансів, зокрема Карліної М. І., Борисюк О. В., Лещенка Р. М., Баронова В. І., Луцишина З. О., Мехтієва Є. О., Васютинської Л. А., Мозгового О. М., Оболенської Т. Є., Мусієць Т. В., Мартиненка В. О., Гордієнка В. П. та інших. Попри достатню кількість публікацій, питання про місце офшорних фінансових центрів у сучасній архітектурі глобальних капіталів та перспективи вдосконалення міжнародного контролю залишаються відкритими, що зумовлює актуальність обраної теми та необхідність подальшого дослідження.

Мета дослідження - визначити теоретичні основи офшорних фінансових центрів, функціонування офшорних зон у глобальному русі капіталу та головні способи боротьби з наслідками впливу офшорних фінансових центрів на економіку окремих країн.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- сформулювати сутність та ключові особливості діяльності офшорних фінансових центрів;
- визначити основні методи класифікації офшорних фінансових юрисдикцій;
- дослідити передумови виникнення, формування та етапи розвитку офшорних фінансових зон, а також їх роль у сучасному етапі розвитку світової економіки;
- здійснити аналіз основних особливостей функціонування офшорних фінансових зон у глобальному русі капіталу;
- охарактеризувати основні тренди глобальних потоків капіталів;

- провести оцінку ролі України у системі офшорних фінансових центрів та їх вплив на національну економіку;
- вивчити міжнародні підходи до регулювання діяльності офшорних фінансових зон та їх ефективність;
- розробити механізми прозорості офшорних фінансових операцій та зменшення ризику фінансових маніпуляцій;
- запропонувати шляхи протидії відтоку капіталу в офшорні фінансові центри в рамках економічної політики України.

Об’єктом дослідження є система функціонування офшорних фінансових зон у контексті глобальної економіки.

Предмет дослідження — офшорні фінансові центри як ключовий феномен світової економіки, їхній вплив на глобальний рух капіталу та роль у формуванні фінансових потоків.

Методи дослідження. Дана кваліфікаційна робота ґрунтується на використанні кількох методів дослідження. Аналіз літературних джерел дозволяє зібрати та систематизувати інформацію про офшорні фінансові центри, їхні функції, особливості та етапи розвитку. Статистичний аналіз дає змогу дослідити обсяги прямих іноземних інвестицій в офшорні зони, частку офшорного капіталу в глобальному русі, його динаміку, а також оцінити місце України у світовій офшорній системі. Порівняльний аналіз застосовується для зіставлення моделей офшорних юрисдикцій і вивчення ефективності різних підходів до їх регулювання. На основі цих методів отримані висновки про функціонування офшорних фінансових центрів в глобальному русі капіталу.

Інформаційну базу дослідження склали аналітичні матеріали ФАТФ, ОЕСР та Tax Justice Network, публікації міжнародних фінансових організацій, офіційна статистика Міністерства Фінансів України та Національного банку України, дані Світового банку, МВФ та публікації міжнародних фінансових організацій.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФШОРНИХ ЦЕНТРІВ

1.1. Сутність та ключові особливості діяльності офшорних фінансових центрів

У глобалізованому світі, де постійно зростає конкуренція, компанії шукають ефективні способи зниження витрат для забезпечення своєї діяльності. Одним із найбільш ефективних способів мінімізації податкового тягара та залучення капіталу є створення офшорних компаній. Офшорні фінансові центри, забезпечуючи сприятливі умови для ведення бізнесу, дозволяють компаніям оптимізувати податкові витрати, уникати валютного контролю та користуватися високим рівнем фінансової конфіденційності.

Термін «офшор» походить від англійського виразу «off shore», що в дослівному перекладі означає «за берегом», «далеко від узбережжя», «поза межами». Така назва пов'язана з тим, що багато офшорних зон розташовані в острівних країнах. Іноді використовують поняття «оншор», яке означає країни або території, які знаходяться на континенті, тобто є частиною материка [1].

Термін «офшор» вперше був використаний у публікаціях на східному узбережжі США в кінці 1950-х років. Спочатку ним позначали фінансові організації, що прагнули уникнути державного контролю за допомогою географічних хитрощів. Компанії переносили свою діяльність, яку уряд США намагався контролювати, до інших країн з більш вигідними податковими умовами. Таким чином, термін «офшор» включає не лише юридичний, але й економічний та географічний аспекти [2].

В економічному словнику офшор – це центри спільного підприємництва, які надають пільговий режим фінансово-кредитних операцій в іноземній валюті для іноземних резидентів [3, с. 221].

Не існує єдиного визначення офшорного фінансового центру серед науковців і практиків, хоча з 1970-х років було зроблено багато спроб його окреслити через зростаючий вплив на міжнародні фінансові ринки. Зокрема, вживалися такі терміни, як міжнародний фінансовий центр, міжнародний банківський центр, міжнародна банківська установа та офшорний банківський центр, однак усі вони загалом охоплюють те саме поняття офшорного фінансового центру.

Банк міжнародних розрахунків (BIS), який уперше відокремив «офшорні банківські (фінансові) центри» від інших країн у своєму річному звіті за 1976 рік, акцентує увагу на діяльності банків-резидентів. BIS визначає офшорні центри як «країни, банківський сектор яких обслуговує нерезидентів та/або працює з іноземною валютою в масштабах, що непропорційні розміру економіки приймаючої країни» [4].

На початку 1990-х років, коли МВФ публікував дані про транскордонні позиції офшорних фінансових центрів (ОФЦ) у International Financial Statistics, було запропоновано кілька визначень. ОФЦ визначали як країни, де банківська система виступає фінансовим центром і має значні зовнішні рахунки, що перевищують рівень, обумовлений внутрішньою економічною активністю. Також ОФЦ визначали як юрисдикції, де зовнішні активи банків щонайменше утричі перевищують світовий середній рівень або становлять понад 50% ВВП і 1 млрд. дол. США у абсолютному вираженні [5].

Існують також інші підходи до визначення цього поняття. Офшорний банківський (фінансовий) центр — фінансовий центр, де можна проводити операції, що не підпадають під національне регулювання і не вважаються складовою економіки [6].

Поняття «офшорний фінансовий центр» часто використовується поряд із термінами «офшорна зона», «офшорна юрисдикція», «безподатковий притулок», «податковий притулок», «податкова гавань», «податковий рай» та іншими схожими визначеннями. Однак ці терміни не є тотожними, оскільки кожен із них відображає певні особливості правового статусу, режиму оподаткування, рівня

фінансової прозорості та ступеня міжнародного регулювання, що визначають їхню роль у глобальній економіці.

В. В. Козик вважає, що офшорна зона - це юрисдикція, де для суб'єктів економічної активності, зареєстрованих на її території, які здійснюють свої комерційні операції й отримують прибуток поза територією реєстрації, діють спеціальні податкові й інші правила, економічно більш сприятливі, ніж для компаній, зареєстрованих, здійснюючих свої комерційні операції й отримуючих прибуток на цій території [7].

Країни «податкової гавані» — це такі зони, що повністю звільняють компанії від сплати будь-яких податків, за умови, що управління компанією здійснюється за межами території реєстрації і вона не має там джерел доходу [8, с. 57]. Можемо зробити висновок, що ключова відмінність між офшорними фінансовими центрами та податковими гаванями визначається типом їх клієнтури.

Усі наведені терміни можна узагальнити під поняттям «офшорна юрисдикція». Цей термін охоплює країни чи території з мінімальним або нульовим оподаткуванням окремих категорій доходів, високим рівнем банківської чи комерційної таємниці, а також спрощеними вимогами до фінансової звітності або повною її відсутністю [2].

Офшорні банківські центри мають низку економічних і правових характеристик, які створюють сприятливі умови для фінансових операцій та бізнес-діяльності в міжнародному контексті. Серед основних аспектів можна виділити такі:

1. Оподаткування. Офшорні юрисдикції пропонують сприятливі податкові умови, зокрема низькі ставки або повне звільнення від прибуткового податку. Завдяки цьому іноземний капітал активніше залучається, а підприємництво отримує додаткові можливості для розвитку. Водночас податкові пільги надаються лише за умови, що компанія не веде діяльність у країні реєстрації.

2. Валютний контроль. Офшорні юрисдикції використовують систему подвійного валютного контролю, розрізняючи резидентів і нерезидентів. Резиденти підлягають валютному контролю, тоді як нерезиденти – лише щодо національної валюти. Офшорні компанії, що належать нерезидентам і не ведуть діяльності в країні реєстрації, отримують статус нерезидентів. Завдяки цьому вони уникають валютного контролю та можуть вільно здійснювати фінансові операції.

3. Фінансова секретність. Офшорні юрисдикції забезпечують високий рівень захисту банківської та комерційної таємниці. Більшість із них не розкривають інформацію навіть у разі серйозних правопорушень в інших країнах. За цим критерієм офшорні юрисдикції поділяються на дві групи: одні зберігають повну конфіденційність, навіть якщо вона використовується для незаконних цілей, а інші допускають розкриття інформації в межах законних розслідувань.

4. Доступ до міжнародних банківських послуг. Офшорні компанії отримують спрощений доступ до іноземної банківської системи, що дозволяє розміщувати кошти в стабільних фінансових установах. Великі секретарські компанії, маючи налагоджені міжнародні зв'язки, допомагають клієнтам відкривати рахунки в надійних банках.

5. Комунікації. Офшорні зони мають розвинену інфраструктуру зв'язку, що включає якісний телефонний, кабельний та електронний зв'язок із зарубіжними країнами. У багатьох з них також добре налагоджене авіасполучення [9].

Офшорні фінансові центри мають як переваги, так і недоліки, що впливають на економічний розвиток як країн, які надають офшорні послуги, так і тих, що взаємодіють із ними. У табл. 1.1 наведено основні позитивні та негативні аспекти діяльності офшорних юрисдикцій.

Надаючи низьку податкову ставку, держави підвищують попит на свої послуги з боку стейкхолдерів і на цій основі одержують більші доходи, ніж при високій податковій ставці. Як результат, залучаються іноземні інвестиції,

зростають валютні надходження, збільшується кількість робочих місць, виникає можливість вивчати іноземний досвід і поступово запроваджувати його для прискорення економічного, соціального та науково-технічного прогресу країни. У деяких країнах на офшорний бізнес припадає до 50% доходів.

Таблиця 1.1 – Позитивні та негативні сторони функціонування офшорних фінансових центрів

Позитивні сторони	Негативні сторони
Формування сприятливого інвестиційного середовища, що стимулює збільшення кількості та обсягів інвестицій	Відтік капіталу з країни резидента та зменшення надходжень до держскарбниці
Активізація розвитку ринку фінансових послуг	Захист власних товаровиробників шляхом обмеження доступу офшорних компаній на внутрішній ринок
Посилення міжнародних зв'язків	Створення факторів нестабільності в глобальній економіці та фінансових системах через накопичення значних обсягів капіталу в офшорних зонах
Створення нових робочих місць та підвищення рівня зайнятості населення	Зменшення національних інвестицій
Залучення іноземного капіталу до регіонів зі слабо розвинутою економікою	Уникнення податкових зобов'язань, що призводить до недобросовісної конкуренції
Спрощена процедура реєстрації компаній, економія часу	Підтримка тіньової економіки та ухилення від податків, що сприяє розвитку нелегальних практик
Можливість для компаній зберігати конфіденційність та уникати високих податків	Негативний вплив на зайнятість та соціальні процеси в країні, яка є донором офшорних компаній

Джерело: складено автором за даними [10,11]

У процесі глобальної офшоризації міжнародної економіки активну участь беруть не лише самі офшорні території, а й заможні особи та великі корпорації. Перші прагнуть зберігати капітал за кордоном для захисту від валютних ризиків, нестабільності банківської системи чи можливих вилучень майна, а також для забезпечення конфіденційності та передачі багатства наступним поколінням. Другі використовують офшорні юрисдикції для податкової оптимізації, приховування власності та посилення конкурентних переваг.[12].

Офшорні фінансові центри сприяють безперешкодному руху капіталу по всьому світу, забезпечуючи ефективні механізми його переміщення за допомогою різноманітних офшорних схем. Кожна схема адаптується під

конкретні цілі власника капіталу, що дозволяє оптимізувати процеси відповідно до вимог та умов кожного окремого випадку. Розглянемо основні офшорні схеми:

1. Трансфертне ціноутворення – продаж товарів за заниженими цінами з метою декларування прибутку в офшорних зонах. Така схема дозволяє корпораціям знижувати податки, навіть якщо товари фізично не перетинають кордон, а всі операції є лише паперовими. Цю практику активно використовують транснаціональні компанії, що мають дочірні підприємства в офшорних зонах [13].

2. Метод сходинок передбачає розподіл активів між різними юрисдикціями, де кожен актив отримує окреме юридичне та фінансове значення. У результаті, податкова база розмивається через виплати контрагентам у країнах, які надають податкові пільги, що дозволяє знижувати податкові зобов'язання.

3. Застосування податкових гібридів. Використовуються компанії, які мають реєстрацію в юрисдикціях з високими податками, але є податковими резидентами в офшорних зонах, де сплачують податки і подають декларації.

4. Кредитна схема полягає в наданні кредитів з метою виведення коштів до офшорних зон, де кредити не використовуються для поточної діяльності. Виведення коштів регулюється через розмір кредиту та процентну ставку. Один з варіантів цієї схеми, «тонка капіталізація», передбачає завищення обсягу кредитів на фоні низького акціонерного капіталу.

5. Виплата роялті – це процес, який включає реєстрацію авторських прав, після чого ці права передаються особі, що знаходиться в юрисдикції з високим рівнем податків, в обмін на відповідні фінансові виплати [14].

Зазначені методи та схеми, які можливо застосувати лише за наявності між юрисдикціями, що задіяні в схемах, конвенцій про уникнення подвійного оподаткування, можуть інтегруватися у складніші механізми.

Кожна країна має право самостійно визнавати або не визнавати офшорні зони інших країн та територій, залежно від своїх національних інтересів та

політичних міркувань. На сьогодні Україна визнає такими зонами 42 країни і території (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Перелік офшорних зон, визнаних Україною [15]

Регіон	Країни та території
Британські залежні території	Острів Гернсі, Острів Джерсі, Острів Мен, Острів Олдерні
Центральна Америка	Беліз, Панама
Європа	Андорра, Гібралтар, Монако
Карибський регіон	Ангілья, Антигуа і Барбуда, Аруба, Багамські Острови, Барбадос, Бермудські Острови, Британські Віргінські Острови, Віргінські Острови (США), Гренада, Кайманові Острови, Монтсеррат, Нідерландські Антильські Острови, Пуерто-Ріко, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Сінт-Мартен, Співдружність Домініки, Теркс і Кайкос, Тринідад і Тобаго
Африка	Ліберія, Намібія, Сейшельські Острови
Тихоокеанський регіон	Вануату, Гуам, Маршальські Острови, Науру, Ніуе, Палау, Острови Кука, Американське Самоа, Самоа, Фіджі
Південна Азія	Мальдівська Республіка

Таким чином, можна зробити висновок, що офшорний фінансовий центр – це юрисдикція, що спеціалізується на обслуговуванні нерезидентів, пропонуючи пільговий режим оподаткування та мінімальне фінансове регулювання. Офшорні банківські центри забезпечують сприятливі умови для міжнародної фінансової діяльності завдяки низькому або нульовому оподаткуванню, відсутності валютного контролю для нерезидентів, високому рівню конфіденційності, доступу до стабільної банківської системи та розвиненій комунікаційній інфраструктурі. Водночас такі центри можуть сприяти ухиленню від податків та фінансовій непрозорості, що викликає міжнародну критику.

1.2. Методи класифікації офшорних фінансових юрисдикцій

Сучасні підходи до класифікації офшорних фінансових центрів передбачають розподіл цих юрисдикцій за кількома важливими критеріями, серед яких виділяються рівень оподаткування, особливості сфери діяльності,

ступінь конфіденційності інформації, географічне розташування та інші (рис. 1.1). Така класифікація дозволяє більш детально систематизувати різноманіття офшорних центрів, з урахуванням їхніх специфічних характеристик і функціональних особливостей.

Рисунок 1.1 – Класифікація офшорних фінансових зон

Джерело: складено автором за даними [16, 17, 18, 1, 6, 9, 20]

За підходом, що ґрунтується на обсязі та типах пільг, які надаються клієнтам, офшорні фінансові центри зазвичай поділяють на два основних види (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Класифікація офшорних фінансових зон за видом оподаткування

Вид юрисдикції	Характеристика	Приклади
Класичні офшорні зони	- Маленькі країни з невеликим населенням і обмеженою територією (міні-держави). - Відсутність податку на прибуток для іноземних компаній (компанія сплачує лише фіксований збір за продовження ліцензії). - Компанії не зобов'язані подавати фінансову звітність. - Відсутність податкових угод, зокрема про уникнення подвійного оподаткування.	Гібралтар, Панама, Теркс, Кайкос Британські Віргінські острови, Багамські острови, Сейшельські острови, Беліз, Монако, Бермуди, острів Мен та інші.
Зони з «помірним» рівнем оподаткування	- Стягується помірний або значний податок на прибуток (зазвичай 3-8%). - Надаються пільги для холдингових, фінансових та ліцензійних компаній, які використовуються для міждержавних переказів. - Компанії зобов'язані подавати фінансову звітність. - Наявність численних податкових угод з іншими країнами.	Австрія, Ірландія, Бельгія, Кіпр, Швейцарія, Уругвай, Угорщина, Мальта, Нідерланди, Сінгапур, Гонконг, Голландія, Естонія та інші.

Джерело: складено автором за даними [2, 16, 17]

Існують також «змішані» юрисдикції, які поєднують характеристики двох вищезгаданих видів. Наприклад, до них відносяться такі країни, як Ірландія та Кіпр [17].

За іншим методом класифікації, що базується на сфері діяльності ОФЦ та законодавчих нормах країни, офшорні зони поділяються на два типи:

Перший – універсальні. Ці зони надають нерезидентам податкові пільги незалежно від сфери їх діяльності. Наприклад, Бермудські острови, Кайманові острови, Британські Віргінські острови та острови Кука.

Другий – спеціалізовані. Країни, в яких податкові пільги та підвищений рівень конфіденційності надаються нерезидентам, що займаються лише певними видами діяльності, визначеними законодавством. Наприклад, Швейцарія, Нідерланди, Люксембург, Монако та Греція [16, 18].

Класифікацію режимів оподаткування суб'єктів офшорної діяльності складають чотири групи.

Перша група офшорних зон базується на англійському праві та охоплює юрисдикції, що були або залишаються частинами Великої Британії. Вони вирізняються низькими вимогами до статутного капіталу, відсутністю обов'язкової реєстрації офісу, гнучкістю у структурі компанії та сприятливим оподаткуванням. Серед них — Ангілья, Бермудські, Багамські, Британські Віргінські острови, Гернсі, Джерсі, Кайманові острови, Невіс та інші.

Друга група охоплює юрисдикції з високими податковими ставками, однак ці країни використовують ефективні стратегії податкового планування. Попри високий рівень оподаткування, вони надають можливості для створення компаній, які можуть мати офшорний статус за умови виконання певних умов та використання особливостей місцевого законодавства. Такий підхід дозволяє компаніям отримувати податкові пільги в межах їхньої системи. Серед таких країн можна виокремити Великобританію, Данію, Австрію, Канаду та інші.

Третя група включає так звані «нетрадиційні» офшорні зони, які не підпадають під одну загальну характеристику через своє різноманітне географічне розташування та належність до різних правових систем. Проте ці країни надають пільги податкового та організаційного характеру, що дозволяє засновувати компанії, які функціонують як офшорні. До таких юрисдикцій відносяться Ірландія, Чорногорія, а також Кіпр до нещодавнього часу.

Четверта група охоплює так звані центри податкового планування, які не є традиційними офшорними зонами. Серед них можна виділити Ізраїль, Ісландію, Ліван, а також Об'єднані Арабські Емірати [19].

Офшорні фінансові зони можна класифікувати також за географічним розташуванням, виділяючи кілька основних регіональних груп:

1. Європейська (Андорра, Ірландія, Нідерланди, Швейцарія, Кіпр, Гібралтар, Естонія, Ліхтенштейн, Мальта, острів Мен, Нормандські острови та ін.).
2. Карибська (Беліз, Багамські острови, Аруба, Гренада, Бермудські острови, Віргінські острови, Кайманові острови, Домініка та інші).

3. Африканська (Сейшельські острови, Сомалі, Джибуті, Ліберія, Маврикій та інші).

4. Азіатсько-Тихоокеанська (Гонконг, острови Кука, Лабуан, Науру, Макао, Тонга та інші).

5. Близький Схід (Бахрейн, Дубай, Ліван та інші) [1].

Залежно від характеру фінансових операцій, особливостей регулювання та податкових умов, офшорні фінансові центри поділяються на три типи. Кожен з них має власні механізми залучення капіталу та ступінь податкових пільг для учасників ринку. У таблиці 1.4 наведено ключові характеристики кожного типу офшорних центрів.

Таблиця 1.4 - Типи офшорних фінансових центрів та їх особливості

Тип ОФЦ	Опис	Фінансові угоди	Оподаткування та збори
Нью-Йоркська модель	Спеціальні угоди з провідними фінансовими центрами, такими як Нью-Йорк, Токіо, Сінгапур.	Окремі рахунки, які не підлягають обмеженням, що застосовуються до внутрішнього ринку.	Корпоративне оподаткування; місцеве оподаткування; можливе оподаткування цінних паперів.
Лондонська модель	Внутрішні та зовнішні угоди часто об'єднуються; офшорні угоди вільні від обмежень.	Офшорні угоди здійснюються між нерезидентами.	Корпоративне оподаткування; можливе оподаткування ділових цінних паперів.
Податкове сховище	Ринки, такі як Багамські та Кайманові острови, де угоди укладаються тільки нерезидентами.	Угоди укладаються тільки між нерезидентами.	Відсутнє корпоративне оподаткування і оподаткування ділових цінних паперів; допускаються реєстраційні внески і плата за ліцензії.

Джерело: складено автором за даними [6]

За критерієм конфіденційності офшорні юрисдикції поділяються на дві групи:

1. Повна конфіденційність – ці юрисдикції гарантують повну захищеність інформації, навіть якщо вона використовується для незаконних цілей. Такі зони дозволяють компаніям і фізичним особам зберігати анонімність, незважаючи на можливі порушення законів.

2. Обмежена конфіденційність – в цих юрисдикціях інформація може бути розкрита в межах законних розслідувань, що дозволяє контролюючим органам отримувати необхідні дані для проведення розслідувань у разі порушень [9].

У деяких країнах рівень конфіденційності визначається статутом компанії. Під час реєстрації компанії можуть обирати, наскільки відкритою буде їхня інформація. Прикладами є Кайманові та Багамські острови. Бермудські острови, своєю чергою, розмежовують ухилення від податків та інші злочини, співпрацюючи з іноземними правоохоронними органами.

Група з розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) здійснює класифікацію офшорних фінансових центрів, розподіляючи їх на чорний та сірий списки. Чорний список FATF включає країни та юрисдикції, що мають значні стратегічні прогалини у сферах боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення. До країн цього списку належать КНДР, Іран та М'янма.

Сірий список FATF охоплює юрисдикції, які активно співпрацюють з організацією для усунення стратегічних прогалин у своїх фінансових системах. Включення країни до цього списку означає її зобов'язання оперативно виправити виявлені недоліки у визначені терміни, підлягаючи підвищеному нагляду FATF. Станом на 2024 рік до цієї категорії належать 24 країни [20].

Підсумовуючи, офшорні фінансові юрисдикції класифікуються за рівнем оподаткування, видами операцій, географічним розташуванням та за іншими критеріями. Класичні офшорні зони пропонують мінімальне оподаткування та високу конфіденційність, тоді як юрисдикції з помірним оподаткуванням надають податкові пільги для певних видів діяльності. Офшорні зони часто привертають увагу міжнародних організацій через ризики відмивання коштів та ухилення від оподаткування, що зумовлює посилення контролю й включення до чорних і сірих списків FATF. Попри це, офшорні центри залишаються привабливими завдяки податковим перевагам і фінансовій гнучкості.

1.3. Передумови виникнення, формування та етапи розвитку офшорних фінансових зон, їх роль на сучасному етапі розвитку світової економіки

З давніх часів люди шукали способи зменшити податковий тягар і зберегти фінансову незалежність, що згодом сприяло появі офшорних фінансових зон. Їхнє формування стало відповіддю на прагнення держав контролювати економічні процеси та бажання бізнесу мінімізувати витрати. З часом ці юрисдикції набули значного впливу на світову економіку, відкриваючи нові можливості та створюючи виклики для фінансової стабільності.

Перший етап історії офшорних зон можна простежити ще в античні часи, зокрема в Афінах (II ст. до н.е.). У Стародавній Греції існувала система, схожа на сучасні офшорні механізми. Запровадження Афінами двопроцентного податку на експорт та імпорт змусило купців і ремісників шукати вигідніші умови для ведення бізнесу. Одним із рішень було переміщення торговельних операцій у порти сусідніх міст-держав, які пропонували м'якші податкові умови. Відповідно це сприяло зростанню обсягів нелегальної торгівлі, оскільки товари потрапляли до Афін без сплати податків. Наприклад, острів Делос став важливим торговим і фінансовим центром, де діяли спрощені правила для іноземних купців.

У середньовіччі Фландрія, що була частиною нинішньої Бельгії, Нідерландів і Франції, була ключовим комерційним регіоном Європи. Європейські купці віддавали перевагу продажу свого товару у Фландрії, оскільки тут не було високих податків та мит, на відміну від Англії, де умови для ведення торгівлі були значно менш вигідними [21].

У 1713 році Швейцарія стала першою країною, яка запровадила закони про банківську таємницю, забезпечуючи конфіденційність і анонімність бенефіціарів. Швейцарська банківська індустрія здобула репутацію міжнародного фінансового центру для громадян різних країн. Діючи під

захистом законів про банківську таємницю, країна надавала кредити французькому уряду у XVIII столітті та приймала притоки капіталу з Німеччини, росії, Південної Америки та інших країн під час обох світових воєн [22].

Ключовий розвиток офшорних фінансових центрів відбувся у XX – на початку XXI століття під впливом змін в оподаткуванні, регуляторній політиці та глобальних фінансових процесах (табл. 1.5). На розвиток офшорних юрисдикцій та їх ефективне використання значно вплинула науково-технічна революція. Завдяки розвитку інформаційних технологій, цифрових платформ і засобів зв'язку офшорні структури отримали можливість функціонувати на належному рівні, а глобалізація фінансових ринків спростила доступ до міжнародних банківських послуг, забезпечивши швидкі транзакції та захист фінансової інформації.

Таблиця 1.5 – Етапи еволюції сучасних офшорних фінансових центрів

Період	Опис
1920-1930 роки	Країни з розвинутою економікою почали запроваджувати високі податкові ставки, що спричинило активні спроби ухилення від сплати податків. Для цього створювали фіктивні юридичні особи та використовували правові механізми мінімізації податкових зобов'язань. Офшорні юрисдикції, зокрема Люксембург, Панама, Нормандські острови, Багамські та Нідерландські Антильські острови, стали популярними центрами для таких операцій.
1941-1946 роки	Внаслідок Другої світової війни використання офшорів було обмеженим. Після завершення війни, світова економіка почала відновлюватися, і використання офшорних юрисдикцій почало постійно зростати.
1950-1960 роки	Активний розвиток транснаціональних корпорацій та зростання міжнародної торгівлі вимагали не лише значного збільшення фінансових ресурсів, а й забезпечення безперешкодного доступу до них у будь-якій точці світу. Такі зміни сприяли формуванню позанаціональних ринків капіталу та глобалізації банківської діяльності. У результаті зріс попит на фінансові послуги, що використовують різні регуляторні норми, які визначають умови для компаній і оподаткування їх доходів у різних країнах.
1960-1970 роки	З'явився значний попит на офшорні юрисдикції, зумовлений поглибленням економічної інтеграції, активним розвитком міжнародних фінансових ринків і зростанням обсягів позикового та інвестиційного капіталу. Зокрема, це сприяло формуванню офшорних центрів у Великобританії, де вони почали функціонувати як податкові притулки для заможних громадян, що прагнули уникнути надмірного податкового навантаження (80-90%). Офшорні юрисдикції створювалися переважно у колоніальних володіннях і залежних територіях Великобританії. Водночас Швейцарія першою запровадила інститути фінансової секретності, що стало важливим кроком у залученні міжнародного капіталу.

продовження таблиці 1.5

1	2
1970-1980 роки	Виникло близько 70 офшорних юрисдикцій у різних регіонах світу. Антиінфляційні заходи Федеральної резервної системи США посилили резервні вимоги для банків, що стимулювало розвиток офшорного сектору. Великі американські компанії почали відкривати банки-філії в Швейцарії та інших офшорних центрах для фінансування своїх операцій. Деякі експерти вважають, що розвиток офшорних зон був спричинений прагненням грошового капіталу підвищити свою ефективність порівняно з продуктивним капіталом.
1990-2000 роки	Необхідність в офшорних фінансових центрах значно зросла, оскільки ТНК активно використовували поглинання та злиття компаній для реструктуризації бізнесу, а також акумулювали та розміщували капітали в офшорних юрисдикціях. Банки та корпорації застосовували офшори для відмивання незаконних доходів завдяки низькому рівню прозорості операцій та наявності законодавства про банківську таємницю.
2000-ті роки	Офшорні фінансові центри стали об'єктом уваги міжнародних організацій (FATF, МВФ, ОЕСР, ООН, ЄС та інші) через їх роль у перерозподілі фінансового капіталу. ОФЦ істотно впливали на глобальні фінансові ринки та рівень корпоративного оподаткування в розвинених країнах, сприяючи збільшенню доходів ТНК і стимулюючи реінвестування. Однак, незважаючи на їх роль у світовій економіці, міжнародні організації фокусуються на забезпеченні прозорості та прибутковості офшорних операцій.

Джерело: розроблено автором на основі [2, 23]

Додатково, використання криптовалют і блокчейн-технологій розширило можливості офшорного бізнесу, дозволяючи зберігати активи та здійснювати операції з мінімальним регулюванням. До прикладу, офшорна компанія може бути формально зареєстрована в одній країні, проте її операції здійснюються в іншій, а рахунок відкритий у фінансовій установі третьої країни. Таким чином, технологічний прогрес не лише зміцнив позиції офшорних юрисдикцій, а й сприяв їх подальшому зростанню та інтеграції у світову економіку.

Українські підприємці вперше почали використовувати офшорні юрисдикції з моменту здобуття Україною незалежності. «У квітні 1991 року швейцарська компанія Riggs Walmet Group оголосила про те, що виходить на український ринок з пропозицією про організацію компаній. Пропонувалася не тільки допомога в створенні безподаткових компаній, але й підтримка їх діяльності – внесення щорічних внесків до бюджету країни базування, забезпечення секретарських послуг з обробки нерегулярної пошти, організація щорічних зборів акціонерів, складання балансів і т. п. За міжнародними мірками,

вартість послуг була досить висока: 4,8 тис. дол. США за реєстрацію і по 1,1 тис. дол. США щорічно за підтримку» [2].

Проте варто відзначити, що перші правові передумови для використання офшорних юрисдикцій були закладені ще в період існування УРСР. У 1982 році Україна уклала Угоду з Кіпром про уникнення подвійного оподаткування, що стало важливим кроком для розвитку зовнішньої торгівлі з західними країнами. Згодом, після проголошення незалежності, Кіпр став одним із основних каналів для виведення коштів за кордон [21].

Підсумовуючи зазначені етапи розвитку офшорних фінансових зон, можна виділити наступні передумови їх створення, які наведені на рис. 1.2.

На розвиток офшорних юрисдикцій та їх ефективне використання значно вплинула науково-технічна революція. Завдяки розвитку інформаційних технологій, цифрових платформ і засобів зв'язку офшорні структури отримали можливість функціонувати на належному рівні, а глобалізація фінансових ринків спростила доступ до міжнародних банківських послуг, забезпечивши швидкі транзакції та захист фінансової інформації.

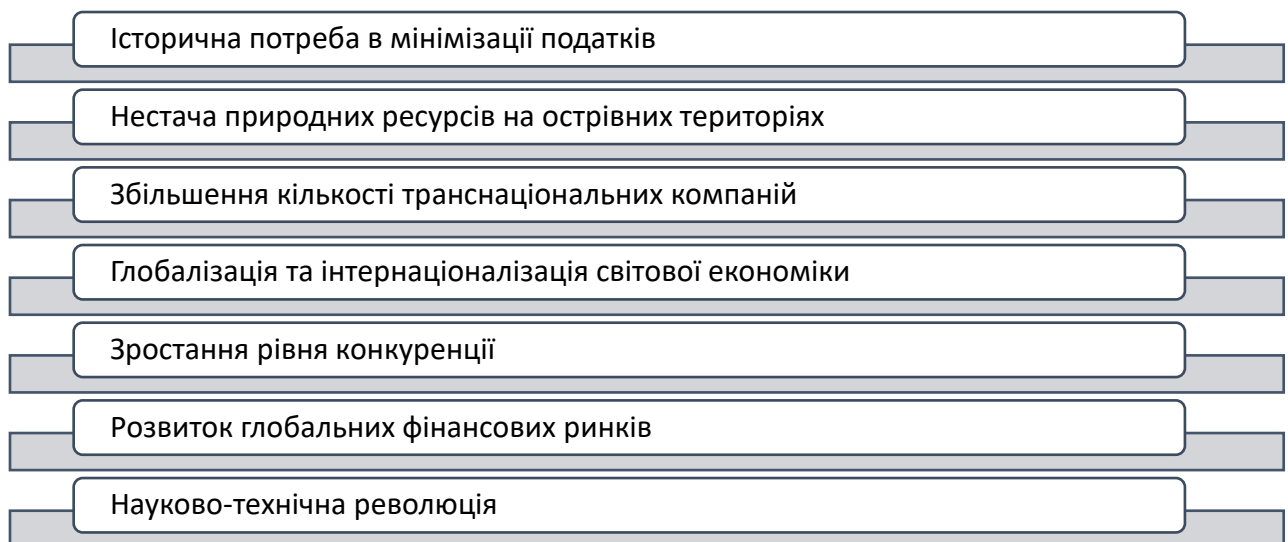

Рисунок 1.2 – Передумови виникнення офшорних фінансових центрів [21, 23]

Отже, офшорні фінансові зони виникли як відповідь на потреби міжнародного бізнесу у сприятливих умовах для фінансових операцій. Їхнє формування зумовлене глобалізацією економіки, розвитком міжнародних ринків

капіталу та прагненням країн залучити іноземні інвестиції. Еволюція ОФЦ пройшла кілька етапів – від появи перших фінансових центрів у середині ХХ століття до сучасних тенденцій, пов’язаних із посиленням регулювання та боротьбою з ухиленням від податків. На сучасному етапі офшорні зони відіграють суперечливу роль: вони сприяють економічному розвитку окремих країн, але водночас створюють ризики для фінансової стабільності та податкової дисципліни у світі.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЛІ ОФШОРНИХ ЦЕНТРІВ У ПЕРЕРОЗПОДІЛІ ГЛОБАЛЬНИХ ПОТОКІВ КАПІТАЛІВ

2.1. Характеристика, аналіз основних особливостей функціонування офшорних фінансових зон

За даними звіту Tax Justice Network, щороку втрачається 492 млрд. дол. США через офшорні податкові гавані. Велика частина відповідальності за створення глобальних податкових втрат лежить на Великій Британії та її «другій імперії» — британських залежних територіях, таких як Британські Віргінські острови, Кайманові та Бермудські острови [24].

Найбільші втрати податкових надходжень спричиняють транснаціональні корпорації (ТНК), на які припадає приблизно одна третина світового економічного виробництва. До списку таких компаній входять Apple, General Electric, Microsoft, Pfizer, Google, Coca Cola, Hewlett Packard, Walmart та багато інших [25].

Вигоду від податкових гаваней отримують не лише корпорації. За оцінками економіста Габріеля Цукмана з Каліфорнійського університету в Берклі, приватні особи сховали в офшорах 8,7 трлн. дол. США. Водночас економіст і юрист Джеймс С. Генрі дає ще більш масштабну оцінку – до 36 трлн. дол. США. Обидва дослідники, виходячи з різних припущень щодо дохідності цих активів, оцінюють втрати світових бюджетів від ухилення фізичних осіб від сплати податків у 200 млрд. дол. США щороку. Ця сума додається до загальних втрат від корпоративного ухилення [26, 27].

Індекс корпоративних податкових гаваней є рейтингом країн, які найбільше сприяють ухиленню багатонаціональних корпорацій від сплати податку на прибуток. Він оцінює, скільки можливостей для зловживань корпоративним податком надають закони та нормативні акти країни (Haven

Score), враховуючи також обсяг фінансової діяльності багатонаціональних корпорацій, яка входить і виходить з країни (Global Scale Weight), і комбінує ці два показники для визначення ролі країни в сприянні глобальному ухиленню від податків (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 – Індекс корпоративних податкових гаваней у 2019 та 2024 роках [24]

У 2024 році спостерігається загальне зростання індексу корпоративних податкових гаваней порівняно з 2019 роком у більшості представлених юрисдикцій. Британські Віргінські Острови та Кайманові Острови демонструють найвищі значення індексу в обох періодах – 3,061 та 2,891 відповідно. Найбільше зростання індексу спостерігається у Гонконзі на 0,575 та Сінгапурі на 0,570, що свідчить про зростаючу привабливість цих офшорних юрисдикцій в Азії. Найбільше зниження за останні 5 років зафіксовано в Нідерландах – на 0,446.

У табл. 2.1 подано обсяги прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в офшорних фінансових центрах у 2023 році та їхнє співвідношення до ВВП. Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій в офшорні фінансові центри серед обраних країн зафіксовано в Сінгапурі – 175,241 млрд. дол. США, Гонконзі – 121,985

млрд. дол. США та на Британських Віргінських Островах 39,889 млрд. дол. США.

Таблиця 2.1 – Обсяг прямих іноземних інвестицій та їх відсоткове співвідношення до ВВП в офшорних фінансових центрах у 2023 році

Офшорний фінансовий центр	Обсяг ПІІ в ОФЦ, млрд. дол. США	Відсоток від ВВП, %	Обсяг ПІІ з ОФЦ, млрд. дол	Відсоток від ВВП, %
Кайманові Острови	28,134	394.1	20,421	286
Британські Віргінські Острови	39,889	2659,2	44,158	2943,8
Бермудські Острови	0,156	1.9	21,480	0.3
Сінгапур	175,241	34.9	62,997	12.6
Гонконг	121,985	32.0	96,187	25.3
Люксембург	-62,807	-73.2	-23,678	-27.6
Швейцарія	-88,899	-10.0	21,221	2.4
Мальта	25,147	112.6	24,072	107.8
Бельгія	-2,776	-0.4	-13,352	-2.1
Маврикій	0,759	5.2	16,170	0.1

Джерело: складено автором за даними [28]

Найвищий рівень ПІІ відносно ВВП спостерігається на Британських Віргінських Островах – 2659,2% та Кайманових островах – 394,1%, що свідчить про їхню значну роль у глобальних фінансових потоках. Водночас у Люксембурзі (-62,807 млрд. дол. США) та Швейцарії (-88,899 млрд. дол. США) зафіксовано відтік капіталу, що може свідчити про зміни в інвестиційній політиці або регуляторному середовищі. Отримані дані вказують на те, що окремі юрисдикції залишаються ключовими центрами залучення та перерозподілу інвестицій, що значно перевищують їхні економічні показники.

Кожна офшорна юрисдикція має свої унікальні вимоги, переваги та недоліки, що значно впливають на її привабливість для різних типів бізнесу. Вибір юрисдикції залежить від конкретних потреб компанії, зокрема від типу її діяльності, розміру бізнесу та бажаної гнучкості у фінансових питаннях (табл. 2.2).

Більшість юрисдикцій, таких як Кайманові Острови, Британські Віргінські Острови, Панама та інші, пропонують нульовий корпоративний

податок і відсутність вимог щодо фінансової звітності, що робить їх привабливими для бізнесу, який прагне знизити податкове навантаження та забезпечити максимальну конфіденційність. У той же час, країни як Мальта, Бельгія та Швейцарія мають вищі податкові ставки та вимагають фінансової звітності, що може бути вигідним для компаній, які шукають більш стабільні та регульовані юрисдикції з доступом до європейських ринків. Загалом, вибір офшорної юрисдикції залежить від специфіки бізнесу, цілей оптимізації податків та бажання дотримуватися певних фінансових вимог.

Таблиця 2.2 – Умови реєстрації та оподаткування компаній в офшорних юрисдикціях [29]

Офшорна юрисдикція	Вартість реєстрації компанії, тис. дол. США	Вартість щорічного утримання компанії, тис. дол. США	Корпоративний податок, %	Фінансова звітність
Кайманові Острови	3,665	2,900	0	немає
Британські Віргінські Острови	1,370	1,315	0	немає
Багамські Острови	1,405	1,340	0	немає
Панама	1,740	1,700	0	немає
Гонконг	3,100	2,800	0	немає
Кіпр	2,145	1,940	12,5	немає
Швейцарія	9,800	5,200	8,5	є
Мальта	3,775	2,900	35	є
Бельгія	3,665	2,200	33	є
Маврикій-GBC II	1,675	0,775	0	є
Ангілья	1,640	1,600	0	немає
Беліз	1,250	1,220	0	немає
Ірландія	1,925	1,675	12,5	є
Сінгапур	2,450	2,345	17	є

Зазначимо, що у переважній більшості до офшорних юрисдикцій відносяться острівні країни. Так, наприклад, Беліз – колишня британська колонія та класична офшорна зона. На цій території не сплачуються податки на спадщину, прибуток, відсотки та дивіденди, що є очевидною перевагою для податкового планування. Серед інших вигідних умов для офшорних компаній у Белізі – відсутність валютного контролю, низька вартість реєстрації, відсутність

вимог щодо подання фінансової звітності та обов'язкової сплати статутного капіталу. Інформація про кінцевих бенефіціарів недоступна для третіх осіб, а використання номінальних сервісів дозволене. Реєстрація Belize International Business Company (IBC) є досить прибутковою, оскільки її можна використовувати для захисту активів, податкового планування, звичайних агентських і торговельних операцій. Законодавство Белізу ґрунтується на Законі про міжнародні бізнес-компанії (IBC Act) 1990 року. Відповідно до нього, офшорні компанії можуть здійснювати будь-яку діяльність.

Ще однією найбільш відомою офшорною юрисдикцією є Британські Віргінські Острови як одна з найпопулярніших юрисдикцій для реєстрації офшорних компаній, на них припадає 41% усіх офшорних компаній у світі. З 1984 року в цій офшорній зоні зареєстровано понад 150 тисяч компаній, що засвідчує її статус привабливої податкової гавані. Серед ключових переваг – нульове оподаткування, спрощена система звітності та гнучке законодавство, що робить цю юрисдикцію привабливою для нерезидентів. Місцеве корпоративне право орієнтоване на комерційну діяльність. Британські Віргінські Острови підписали зі США договір MLAT про обмін фінансовою інформацією. З 2013 року податкові органи кількох європейських країн отримали доступ до даних про рахунки й операції, а з 2014-го – і Україна, завдяки розширенню дії міжнародної конвенції. Держава також підписала угоду про запобігання подвійного оподаткування зі Швейцарією та Японією.

Сейшельські Острови – класична офшорна зона, де компанії не мають податкових зобов'язань. Розвиток офшорних компаній на Сейшелах розпочався у 1994 році з ухвалення законодавства, заснованого на моделях Британських Віргінських та Багамських Островів. Юрисдикція ідеально підходить для податкового планування транскордонних груп, міжнародних трастів і комерційних компаній. Держава не підписувала угод про обмін податковою інформацією, що гарантує повну конфіденційність власників компаній. Натомість Сейшельські Острови уклали угоди про уникнення подвійного оподаткування з Китаєм, Південною Африкою, Індонезією, Оманом, Ботсваною,

Маврикієм, Таїландом, Малайзією та іншими країнами. Крім того, законодавство дозволяє використання номінального сервісу.

Офшорні компанії, зареєстровані на Невісі, є оптимальним інструментом для захисту активів. ОФЦ не передбачає податкових зобов'язань для компаній, що здійснюють свою діяльність поза межами острова. Зокрема, на Невісі не стягуються податки на прибуток, приріст капіталу, багатство, дивіденди або подарунки. Проте, варто зазначити, що будь-який дохід, отриманий безпосередньо на Невісі, підлягає високому оподаткуванню: корпоративний податок становить 33%, податок на приріст капіталу — 20%, а податок на утримання при платежах нерезидентам — 15%.

Процес реєстрації компанії на Невісі є досить простим, оскільки для цього достатньо лише одного директора та одного акціонера. В офшорній фінансовій зоні немає вимог щодо мінімальної суми статутного капіталу, хоча рекомендується стартова сума від 100 тис. дол. США. Невіс не підписував договорів про уникнення подвійного оподаткування, а контроль над діяльністю іноземних компаній на острові є мінімальним. Підприємствам лише рекомендується вести документацію відповідно до власного статуту, без втручання з боку держави. Також компанії мають можливість безперешкодно перенести свій офіс та документацію в іншу країну, отримавши стандартну дозвільну згоду від влади та сплативши незначну плату.

Кайманові Острови — британська заморська територія, яка надає іноземним підприємцям можливість швидкої реєстрації компаній (буквально за 24 години). Важливою перевагою є відсутність вимог до мінімального розміру статутного капіталу, а також стабільна економічна та політична ситуація. На Кайманових Островах не застосовуються податки на прибуток, спадщину, подарунки, капітальні доходи, багатство та ПДВ, що робить цю юрисдикцію надзвичайно привабливою для податкового планування. На Кайманових Островах відсутній валютний контроль, а всі компанії зобов'язані вести фінансовий облік свого поточного фінансового стану. Однією з обов'язкових вимог для офшорних компаній є наявність зареєстрованої адреси та агента. Для

підтримання нульового оподаткування компанія повинна вести діяльність поза межами юрисдикції, що дозволяє ефективно використовувати Кайманові Острови для податкового планування. Також Кайманові Острови є головним центром серед офшорних юрисдикцій щодо випуску міжнародних боргових цінних паперів.

На сьогодні найбільш привабливою країною для українських підприємців є Кіпр, через який здійснюється найбільший обсяг інвестицій в Україну, порівняно з іншими державами. У 2012 році Україна підписала з Кіпром конвенцію «Про уникнення подвійного оподаткування й запобігання ухиленню стосовно податків на доходи». Кіпр не є класичною офшорною зоною, але вже пройшло достатньо часу з моменту його виключення з чорних списків FATF, що означає, що компанія на Кіпрі не може бути повністю звільнена від податків. Однак, цей острів залишається вигідним варіантом для податкового планування. Податкова ставка на чистий прибуток є однією з найнижчих в Європі і складає 12,5%. Важливою перевагою є те, що експорт та імпорт товарів в межах ЄС не підлягають обкладанню ПДВ, а дохід від відсотків, роялті та дивідендів не оподатковується. Крім того, податок на капітальні прибутки становить 0%. Якщо юридична особа не має комерційної мети та не здійснює комерційну діяльність, можна досягти повного звільнення від податків через реорганізацію компанії, що робить Кіпр ідеальним для податкового планування.

Багамські Острови — це невелика острівна держава, класичний офшор. Компанії не обкладаються податками на прибуток, дивіденди, капітальні доходи чи торгову діяльність. Дані бенефіціарів не є публічними, а компанія може працювати з будь-якою валютою. Для того, щоб компанія була звільнена від податків, їй не дозволяється здійснювати комерційну діяльність на Багамах та володіти місцевою нерухомістю. У цій юрисдикції ліцензії потрібні тільки для страхових та банківських діяльностей. Компанії, зареєстровані в цій юрисдикції, можуть мати одного директора, а управління підприємством може здійснюватися через довіреного агента.

Ангілья стала популярною серед офшорних підприємств завдяки високому рівню конфіденційності та швидкому процесу реєстрації — компанії можна зареєструвати протягом однієї години. В країні відсутні податки на капітальні доходи, спадщину, прибуток та інші форми прямого оподаткування для фізичних осіб та корпорацій. Ангілья також не підписувала угод про уникнення подвійного оподаткування. Для реєстрації компанії в ОФЦ достатньо одного акціонера та одного директора. Назва компанії IBC повинна містити один із суфіксів, що вказує на обмежену відповідальність, таких як Ltd, Corp, AG, Inc, SA, NV або GmbH.

Офшорна компанія Ангільї ідеально підходить для:

- інтернет-комерції;
- управління інтелектуальною власністю;
- зберігання рухомого та нерухомого майна;
- консультування;
- біржової та валютної діяльності;
- міжнародного бізнесу.

Сінгапур також класифікується як податкова гавань, оскільки пропонує звільнення від податків та інші сприятливі умови для офшорних компаній. Завдяки вигідним законам щодо корпоративного оподаткування та урядовим стимулам, цей офшорний центр став домом для численних регіональних банківських штабів, фондів, фінансових установ і інвестиційних компаній. За останні двадцять років місто-держава пережило значне зростання, ставши ключовим торговельним центром фінансів і комерції та важливими воротами до банківських та інвестиційних ринків Азії. Сінгапур уклав 98 угод про уникнення подвійного оподаткування з різними країнами, серед яких Кіпр, Данія, Естонія, Україна та інші. Окрім того, країна має укладені домовленості про обмін інформацією з такими юрисдикціями, як США та Бермудські острови, що сприяє прозорості та ефективному управлінню міжнародними фінансовими потоками.

Гонконг давно здобув репутацію глобального фінансового центру завдяки одному з найпривабливіших податкових режимів у світі. Ця юрисдикція

кваліфікується як податкова гавань завдяки нульовій ставці податку на всі доходи, отримані за межами країни, що дозволяє компаніям, зареєстрованим тут, ефективно мінімізувати податкові витрати на міжнародні операції. У Гонконзі здійснюються всі види комерційної діяльності, однак найбільшу популярність здобули напрямки, пов'язані з імпортом та експортом, онлайн-продажами, міжнародною торгівлею та іншими нематеріальними послугами. Гонконг уклав низку угод про уникнення подвійного оподаткування, зокрема з Бельгією, Китаєм та Таїландом, що сприяє розвитку бізнесу та міжнародних фінансових зв'язків [30, 1].

Британська організація Tax Justice Network кожні два роки публікує Індекс фінансової таємниці (FSI) — рейтинг країн, що найбільше сприяють приховуванню фінансових активів приватних осіб. Індекс оцінює рівень секретності, який забезпечує законодавство країни, визначаючи її роль у наданні фінансових послуг резидентам інших країн. Він поєднує показник секретності з вагою країни на глобальній фінансовій арені, що дозволяє оцінити її внесок у фінансову таємницю. Рейтинг визначає найбільших постачальників фінансової таємниці, зважаючи на реальний вплив законів та фінансових операцій (табл. 2.3). Вищий рейтинг у Індексі фінансової таємниці не завжди означає більшу секретність країни, а скоріше її роль у наданні можливостей для приховування та відмивання грошей.

Таблиця 2.3 – Індекс фінансової таємниці у 2022 році [24]

Місце у рейтингу	Країна	Значення FSI	Оцінка секретності (від 0 до 100)	Глобальна вага, %	Частка світової фінансової таємниці, %
1	США	1951	67	25,78	5,74
2	Швейцарія	1167	70	3,91	3,43
3	Сінгапур	1167	67	5,64	3,43
4	Гонконг	927	65	3,87	2,73
5	Люксембург	804	55	11,32	2,36
6	Японія	765	63	2,81	2,25
7	Німеччина	681	57	5,21	2,00
8	Об'єднані Арабські Емірати	648	79	0,22	1,91

продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6
9	Британські Віргінські Острови	621	71	0,55	1,83
10	Гернсі	610	71	0,52	1,8

Зазначимо, що у 2022 році перше місце в рейтингу посіли США, зокрема завдяки високій глобальній вазі та оцінці секретності. Швейцарія та Сінгапур займають друге і третє місця відповідно, маючи однакові значення FSI, але різні показники по іншими критеріям. Найвищий рівень фінансової таємниці відзначається у Об'єднаних Арабських Еміратах, Британських Віргінських Островах, Гернсі та Швейцарії. Можемо також зробити висновок, що США, Люксембург та Німеччина є найбільшими постачальниками фінансових послуг резидентам інших країн. Натомість Україна займає 85 місце у рейтингу з оцінкою секретності 59%, глобальною вагою 0,02% та часткою світової фінансової таємниці 0,37%.

Отже, офшорні фінансові зони відіграють важливу роль у глобальних фінансових потоках, сприяючи як оптимізації оподаткування, так і значним втратам у світових бюджетах. Вони активно використовуються транснаціональними корпораціями та багатими приватними особами для ухилення від податків. Великобританія та її залежні території, зокрема Британські Віргінські Острови та Кайманові Острови, займають лідируючі позиції в системі офшорних фінансів, завдяки високим показникам індексу корпоративних податкових гаваней. Сінгапур і Гонконг швидко зростають як популярні юрисдикції в Азії, приваблюючи бізнес низькими податковими ставками та мінімальними вимогами до звітності. Офшорні зони, такі як Мальта та Кіпр, залишаються популярними завдяки стабільному правовому середовищу та доступу до ринків ЄС. Індекс фінансової таємниці 2022 року вказує на США, Швейцарію та Сінгапур як основних лідерів у наданні можливостей для приховування активів. Однак, посилення міжнародного тиску на прозорість, зокрема через угоди про обмін інформацією, має вплив на розвиток офшорних зон, змушуючи їх адаптуватися до нових вимог і стандартів.

2.2. Основні тренди глобальних потоків капіталів

Взаємні інвестиції розвинених країн продовжують становити переважну більшість світового експорту та імпорту капіталу, але частка країн, що розвиваються, як в експорті, так і в імпорті капіталу поступово зростає (з 10% до 19% і з 9% до 23% відповідно протягом 2000–2021 років, за даними МВФ), тоді як частка розвинених країн зменшується [31]. Проте в обох групах країн також змінюються лідери потоків капіталу.

З 1990 по 2021 рік серед розвинених країн Сполучені Штати зберегли лідерство як найбільший експортер капіталу, але «азіатські тигри» (Південна Корея, Тайвань, Гонконг і Сінгапур) та Ірландія (де розташована більшість європейських штаб-квартир американських транснаціональних корпорацій) витіснили Німеччину, Францію, Велику Британію та країни Бенілюксу, які раніше йшли за США, а Японія відступила зі списку провідних експортерів капіталу. Серед країн, що розвиваються, беззаперечним лідером з експорту капіталу став Китай, за яким із великим відривом йдуть Індія, росія, Бразилія та Саудівська Аравія. Подібною тенденцією характеризувалася і зміна лідерів за імпортом капіталу [31, 32].

Рисунок 2.2 демонструє складну мережу транскордонних фінансових потоків між 34 територіями та допомагає зрозуміти, як гроші переміщуються між різними країнами.

Особливо великі фінансові зв'язки спостерігаються між Сполученими Штатами Америки та Великобританією. Важливу роль у міжнародних фінансових потоках також відіграють Нідерланди, Люксембург, Німеччина, Японія, Франція, Ірландія та Канада.

Згідно з даними OFC Meter, офшорні юрисдикції класифікуються на дві ключові категорії — «поглиначі» (Sinks) та «посередники» (Conduits) [33].

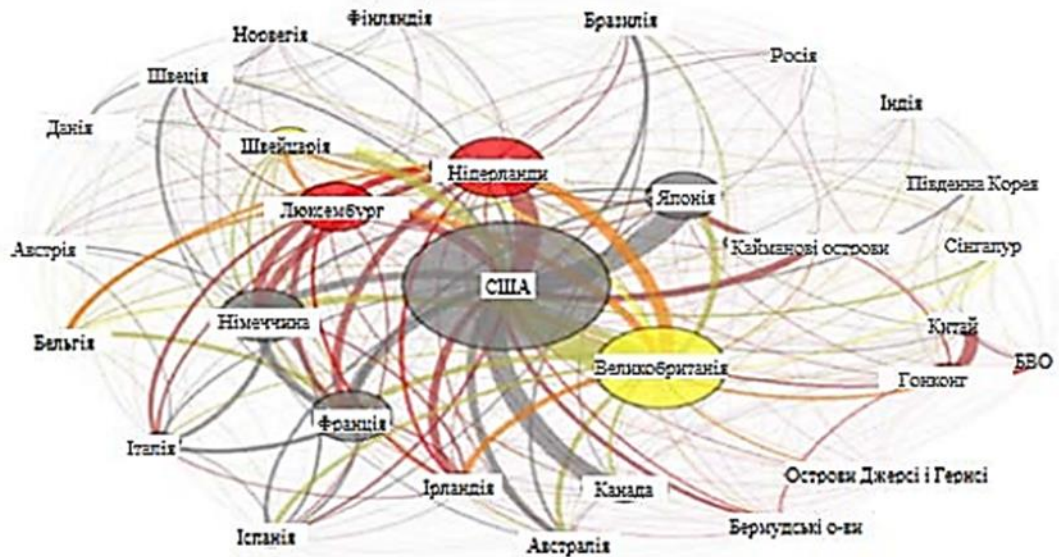

Рисунок 2.2 – Транскордонні фінансові потоки [21]

Примітка. Колір кіл на рисунку вказує на ступінь офшоризації центрів, а їх величина - на обсяг транскордонних фінансових потоків. Сірий колір означає юрисдикції, які визнаються як офшорні фінансові центри, жовтий колір – потенційні ОФЦ, а червоний – вже встановлені ОФЦ.

Поглиначі — це кінцеві локації, у яких зосереджується та залишається капітал після його транзиту через інші юрисдикції. Території цієї категорії зазвичай характеризуються як податкові гавані. OFC Meter виокремлює 24 таких країни та території, серед яких найбільш відомими є Британські Віргінські Острови, Бермудські Острови, Гонконг, Кіпр та Кайманові Острови (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Рейтинг основних ОФЦ-поглиначів [33]

Код	Країна	Значення поглинача
VG	Британські Віргінські Острови	5235
TW	Тайвань	2278
JE	Джерсі	397
BM	Бермуди	374
KY	Кайманові Острови	331
WS	Самоа	277
LI	Ліхтенштейн	225
CW	Кюрасао	115
MH	Маршаллові Острови	100
MT	Мальта	100
MU	Маврикій	75
LU	Люксембург	71
NR	Науру	67
CY	Кіпр	62
SC	Сейшельські Острови	60
BS	Багами	40
BZ	Беліз	38

продовження таблиці 2.4

1	2	3
GI	Гібралтар	34
AI	Ангілья	27
LR	Ліберія	17
VC	Сент-Вінсент і Гренадини	14
GY	Гаяна	14

Примітка. Значення «поглинач» відображає, у скільки разів обсяг капіталу, що «поглинається» країною, перевищує очікуваний обсяг, виходячи з розміру її економіки. Наприклад, для Британських Віргінських Островів показник у 5235 означає, що країна поглинає у 5235 разів більше капіталу, ніж передбачено її економічними масштабами

Як видно з Таблиці 2.4, безперечним лідером серед «поглиначів» виступають Британські Віргінські Острови, які демонструють значення Sink-OFC на рівні 5235. Такий показник підтверджує їхню виняткову роль у глобальному накопиченні офшорного капіталу. Важливо зазначити, що 18 із 24 поглинаючих OFC мають поточну або минулу залежність від Сполученого Королівства, що підкреслює центральну роль Лондона в офшорних фінансах. Наступні позиції посідають Тайвань із показником 2278 та Джерсі — 397. Обсяги поглинання капіталу цими юрисдикціями значно перевищують очікувані, особливо з урахуванням обмежених масштабів їхніх економік. У цілому, наведені дані підтверджують, що ключовими «поглиначами» залишаються території з низьким рівнем оподаткування та слабким фінансовим регулюванням, що відповідає загальній тенденції використання офшорів для акумуляції капіталу.

Посередники – юрисдикції, через які капітал проходить транзитом, перш ніж потрапити до «поглиначів». Зазвичай вони мають низькі або нульові податки на трансфер капіталу в інші країни, через виплату відсотків, роялті, дивідендів або репатріацію прибутку. Крім того, такі юрисдикції мають високорозвинені правові системи, здатні задовольняти потреби транснаціональних корпорацій. Таким чином, прибуток з однієї країни може бути реінвестований в іншій частині світу без сплати податків або з мінімальними податками. До них належать Нідерланди, Великобританія, Швейцарія, Сінгапур та Ірландія (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Рейтинг основних ОФЦ-посередників [33]

Код	Країна	Вартість вихідних потоків, млрд. дол. США	Вартість вхідних потоків, млрд. дол. США	Коефіцієнт вихідних потоків	Коефіцієнт вхідних потоків
NL	Нідерланди	740	380	18,6	22,5
GB	Велика Британія	380	130	3,1	2,4
CH	Швейцарія	220	27	6,9	2,0
SG	Сінгапур	72	22	5,1	3,8
IE	Ірландія	64	33	5,9	7,2

Примітка. Коефіцієнт вихідних потоків показує, у скільки разів обсяг капіталу, що виводиться до офшорів, перевищує очікуваний рівень відповідно до розміру економіки країни. Водночас коефіцієнт вхідних потоків відображає аналогічну диспропорцію для капіталу, що надходить. Наприклад, коефіцієнт 18,6 для Нідерландів означає, що через цю країну до офшорів спрямовується в 18,6 рази більше коштів, ніж можна було б очікувати, з огляду на масштаби її економіки.

Згідно з проаналізованими даними OFC Meter, лише п'ять країн спрямовують 47% корпоративних офшорних інвестицій із податкових гаваней. З таблиці 2.5 бачимо, що Нідерланди є явним лідером за всіма чотирма показниками. Високі коефіцієнти як вхідних, так і вихідних потоків підтверджують, що Нідерланди відіграють надзвичайно важливу роль як «провідник» для міжнародних фінансових потоків. Велика Британія займає друге місце у рейтингу з показниками коефіцієнтів 3,1 та 2,4. Швейцарія, Сінгапур та Ірландія мають помірні показники, при цьому Ірландія демонструє відносно високий коефіцієнт вхідних потоків – 7,2.

Додаток В показує, як країни групуються залежно від їхньої ролі у фінансових потоках: європейські країни тісно пов'язані з Нідерландами та Люксембургом, що є ключовими «провідниками», тоді як азійські країни тяжіють до Гонконгу, який є «поглиначем». Велика Британія відіграє роль моста між Європою та Азією, що відображено її центральним розташуванням у мережі. Товсті червоні стрілки між Нідерландами та іншими європейськими країнами вказують на значно більші потоки, ніж очікувалося, що узгоджується з попередніми даними про Нідерланди як ключового «провідника».

Індекс глобальних фінансових центрів (GFCI) – це інструмент, який використовується для оцінки конкурентоспроможності та порівняння провідних

світових фінансових центрів. На рисунку 2.3 представлені найбільші світові фінансові центри за Індексом глобальних фінансових центрів на 2024 рік.

За даними Global Financial Centres Index, протягом останніх 10 років провідні фінансові центри втратили частину своєї конкурентоспроможності. Особливо постраждав Лондон, на позиції якого негативно вплинув Brexit. Попри це, лідерські позиції у рейтингу продовжують утримувати Нью-Йорк, Лондон і Гонконг, хоча їхні індекси дещо знизилися.

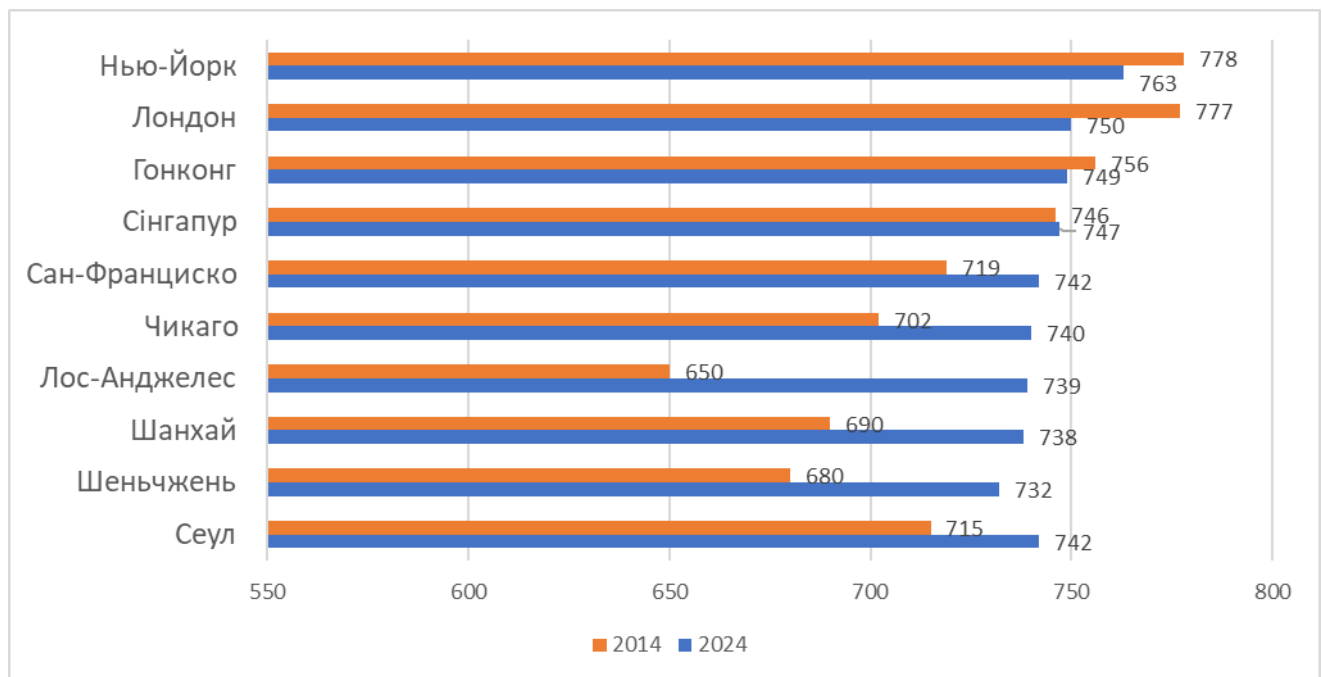

Рисунок 2.3 – Рейтинг конкурентоспроможності фінансових центрів за Global Financial Centres Index у 2014 та 2024 роках [34]

Шанхай і Шеньчжень увійшли до десятки найпотужніших фінансових центрів світу. Китайські міста демонстрували нестабільну динаміку протягом останніх 10 років – приблизно стільки часу вони перебувають серед лідерів.

У першому рейтингу Long Finance 2007 року Шанхай посідав лише 24-те місце, а Шеньчжень – 36-те. Останнім часом до списку додалися нові китайські фінансові центри, і деякі з них показали несподіване зростання. Наприклад, прибережне місто Циндао у 2024 році набрало 708 балів проти 594 у 2016-му. Після Великої депресії фінансові центри США, крім Нью-Йорка, також втратили

позиції, але згодом відновилися. Все більше азійських міст прагнуть увійти до числа провідних фінансових центрів світу. Столиця Південної Кореї Сеул, яка нині посідає 10-те місце, інвестувала понад 200 млн. дол. США протягом п'яти років для зміцнення свого статусу фінансового хабу. Загалом, динаміка рейтингу свідчить про зростання впливу фінансових хабів в Азії та США.

Отже, аналіз сучасних тенденцій розвитку офшорних юрисдикцій свідчить:

1. Лідером у співпраці з офшорними юрисдикціями протягом останніх десятиліть залишаються США.
2. Спостерігається зростання значення азійських фінансових центрів (Шанхай, Сеул, Шеньчжень, Циндао), що поступово зміцнюють свої позиції у світовому фінансовому середовищі.
3. Значну роль у глобальних фінансових потоках відіграють офшорні юрисдикції, які поділяються на «поглиначів» (наприклад, Британські Віргінські Острови) та «посередників» (наприклад, Нідерланди).
4. Більшість «поглиначів» офшорного капіталу мають поточну або колишню залежність від Великої Британії, що вказує на її історичну фінансову роль.
5. Лондон втратив частину конкурентоспроможності після Brexit, але продовжує залишатися серед провідних світових фінансових центрів поряд із Нью-Йорком і Гонконгом.
6. Утворилася стійка мережа зв'язків між провідними фінансовими центрами та офшорними зонами, яка забезпечує ефективне переміщення капіталу та мінімізацію податкових витрат.

2.3. Оцінка ролі України у системі офшорних фінансових центрів та їх вплив на національну економіку

За даними Міністерства економіки, за останнє десятиліття рівень тіньової економіки в Україні зменшився з 36% до 28%, проте у 2023 році зріс до 40%, значною мірою через наслідки воєнних дій. У тіньовому секторі обертається щонайменше 1,5 трлн. грн, з яких 500–600 млрд. грн потенційно могли б поповнити державний бюджет. Війна, валютні обмеження та зростаючі витрати на дотримання міжнародних стандартів податкової прозорості значно ускладнили використання офшорних схем і транскордонне переміщення прибутку, що фактично звузило цю можливість до великих компаній і заможних українців. Як наслідок, обсяги виведення прибутків за кордон досягли історичного мінімуму — 9-11 млрд. грн на рік [35].

Згідно з даними Міжнародним консорціумом журналістів-розслідувачів (ICIJ) кількість офшорних зв'язків в Україні становить 1689 або 0,23% у глобальній офшорній мережі. Водночас у Гонконзі зафіксовано 103 220 вузлів (14,3%), на Віргінських Островах — 88 512 (12,3%), у Китаї — 66 208 (9,2%), у Швейцарії — 47 219 (6,6%), а у Великій Британії — 30 519 (4,3%) із загальних 719 000 вузлів (рис. 2.4).

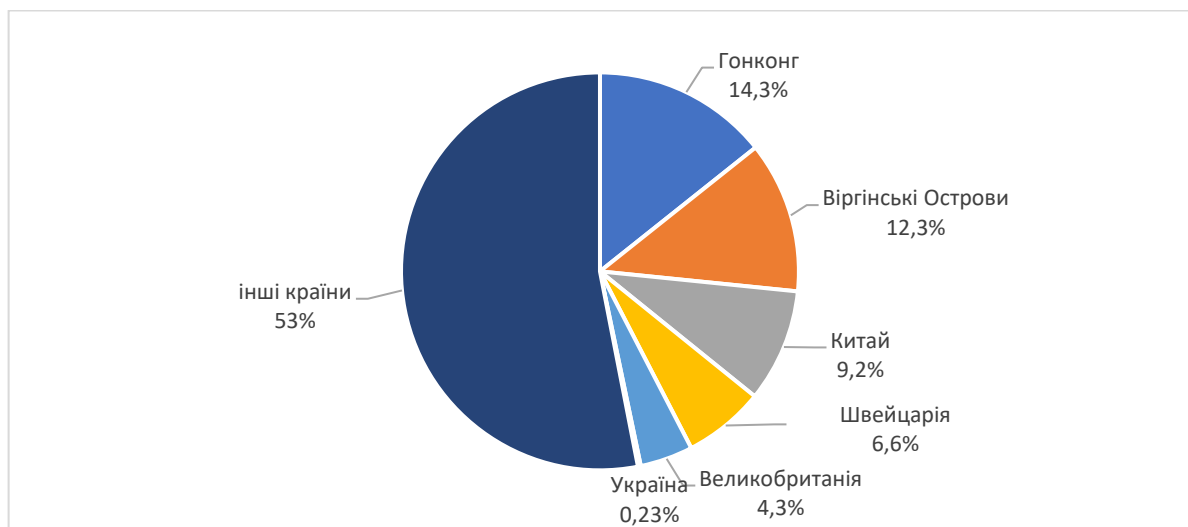

Рисунок 2.4 – Частка України у світовій офшорній системі [36]

Рисунок 2.5 ілюструє зміни обсягів інвестицій, що надходять до України, а також ті, які спрямовуються за її межі. Важливим аспектом є роль офшорних юрисдикцій у цих процесах, оскільки частина інвестицій може проходити через офшорні компанії. Протягом 2014-2024 років обсяги ПІІ в Україну та з України демонструють значну волатильність. У 2014-2015 роках прямі іноземні інвестиції в Україну різко впали, а сальдо стало від'ємним через війну та економічну нестабільність.

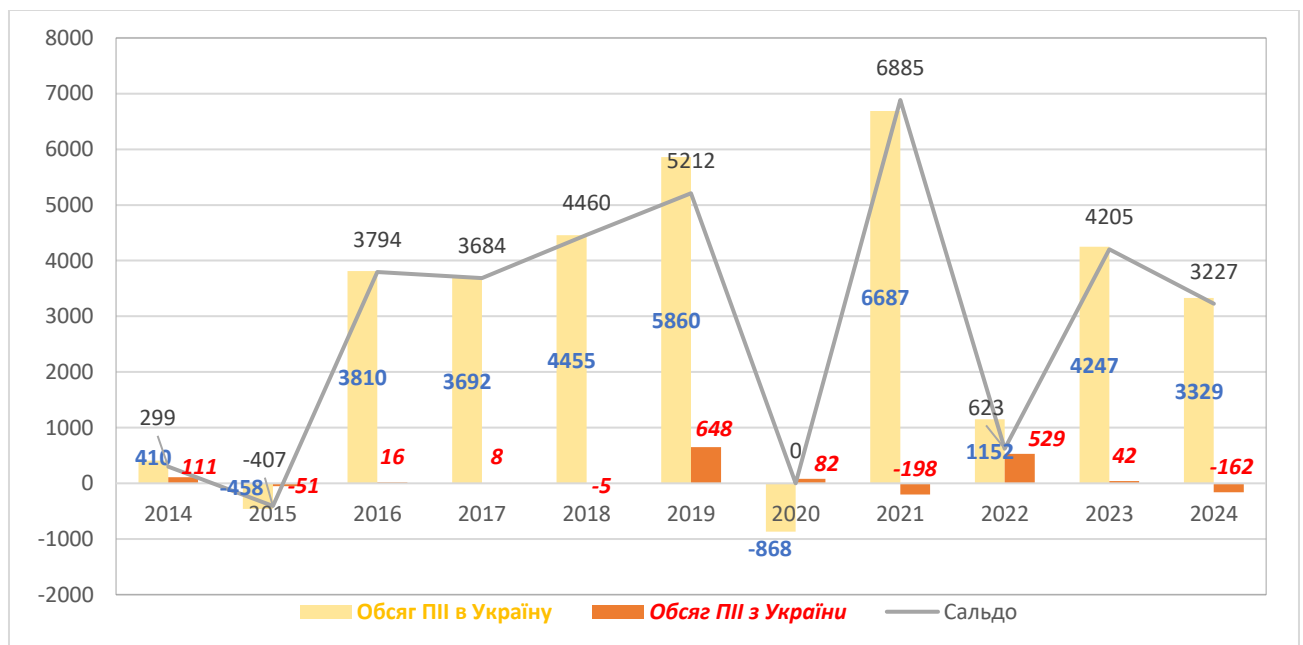

Рисунок 2.5 – Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну та з України (2014-2024 рр.) [37]

Поступове відновлення спостерігалось у 2016–2019 роках, особливо в 2019-му, де обсяг інвестицій в Україну становить 5860 млн. дол. США. Пандемія 2020 року та повномасштабне вторгнення у 2022-му знову підірвали інвестиційний клімат. У 2024 році обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну зменшився на 918 млн. дол. США порівняно з попереднім роком. Причиною такого скорочення стало послаблення валютного регулювання з боку Національного банку, здійснене в другій половині 2023 року.

Прямі іноземні інвестиції з України демонструють змінну динаміку. Після рекордних показників у 2019 році (648 млн. дол. США), відбулося значне зниження, зокрема у 2021 році, коли інвестиційний потік досяг найнижчого рівня

за останнє десятиліття (-198 млн. дол. США). У 2024 році ситуація знову має негативну тенденцію (-162 млн. дол. США). Загалом, інвестиційна активність з України залишається обмеженою, з епізодичними сплесками під час періодів стабільності.

У 2023 році провідними інвесторами в українську економіку залишаються Нідерланди (24,83% або 1167,1 млн. дол. США) та Кіпр (19,28% або 906,3 млн. дол. США), що свідчить про активне використання цих юрисдикцій як фінансових хабів. Серед інших важливих джерел інвестицій варто відзначити Велику Британію (6,55% або 307,7 млн. дол. США), США (6,42% або 301,7 млн. дол. США), Люксембург (5,97% або 280,6 млн. дол. США), Австрію (5,75% або 270,3 млн. дол. США) та Францію (5,6% або 262,9 млн. дол. США). Така структура інвестицій підкреслює вагомий внесок європейських держав та стратегічних партнерів у підтримку економічної стійкості України (рис. 2.6).

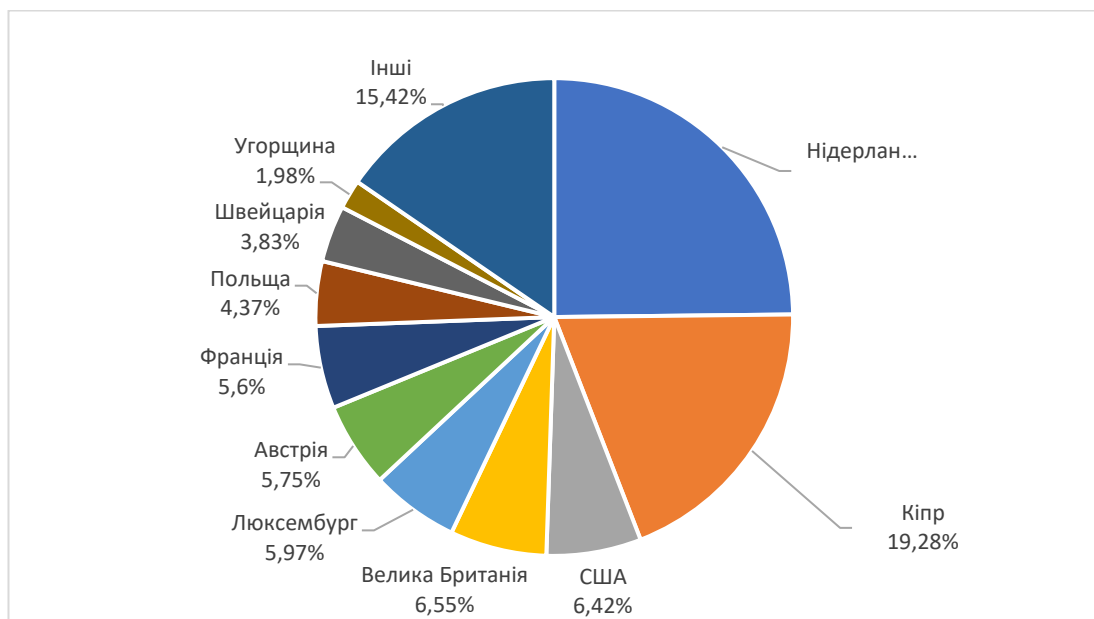

Рисунок 2.6 – Розподіл прямих іноземних інвестицій в Україну за країнами походження у 2023 році [38]

Окрему увагу слід приділити ролі офшорних фінансових центрів (ОФЦ) у структурі іноземних інвестицій. У 2023 році значні обсяги капіталу надійшли з Британських Віргінських Островів (108,6 млн. дол. США) та Сінгапуру (67 млн. дол. США). Серед інших ОФЦ, хоча й менш вагомих за обсягами, варто

відзначити Мальту (29,9 млн. дол. США), Панаму (9,2 млн. дол. США), Маршаллові Острови (8,3 млн. дол. США), Острів Мен (3,0 млн. дол. США) та Монако (0,2 млн. дол. США). Така присутність офшорних структур у потоках іноземного капіталу свідчить про поширену практику використання багаторівневих схем інвестування з метою оптимізації фінансових потоків [38].

Ключові чинники, що зумовлюють поширення офшоризації та тіньової економіки в Україні:

- надмірне податкове навантаження на бізнес;
- поширеність корупційних практик;
- наявність випадків рейдерства та зловживання владою з боку посадових осіб;
- брак політичної волі з боку центральних і місцевих органів влади щодо деофшоризації та виведення економіки з тіні;
- надмірний бюрократизм і ускладнені процедури регулювання [39].

Згідно з оцінками Tax Justice Network, починаючи з 1990-х років, з України було переведено до офшорних зон орієнтовно 162 млрд. дол. США. Основними інструментами для цього слугували експортно-імпорتنі операції та канали, пов'язані з прямим інвестуванням за кордон.

Розглянемо докладніше типовий процес експорту з використанням офшорної юрисдикції. Українська компанія укладає угоду з іноземним контрагентом на постачання товару на суму 150 тис. гривень. Однак для зниження податкового навантаження в інвойсі вказується занижена вартість — наприклад, 90 тис. гривень. Це дозволяє зменшити суму податку на прибуток. Фактичне відвантаження продукції відбувається не безпосередньо покупцю, а на компанію, зареєстровану в офшорній зоні. Згодом цей офшор (№1) перепродає товар кінцевому покупцю або іншому офшору (№2), наприклад, фасадній компанії в Європі, яка формально не пов'язана з українським експортером, але контролюється тим самим бенефіціаром. В результаті товар реалізується за реальною ціною — 150 тис. гривень, а отриманий дохід не оподатковується і залишається на рахунках офшорної структури. У випадку з другим офшором

саме він постачає продукцію кінцевому споживачу відповідно до початкових домовленостей.

Імпортні операції за участю офшорних компаній організовуються за подібним принципом: між українським імпортером і іноземним постачальником створюється ланка у вигляді офшорної компанії (може бути кілька таких компаній), яка сплачує постачальнику реальну вартість товару, а потім продає його в Україну за зміненою ціною [40].

Використання офшорних фінансових юрисдикцій породжує низку системних негативних наслідків для України, зокрема:

1. Функціонування офшорних зон сприяє ухиленню від оподаткування, що призводить до значних втрат державного бюджету. За даними Tax Justice Network, щороку з України виводиться капітал на суму, еквівалентну близько 10% ВВП [24].
2. Офшори є каналом неконтрольованої втечі фінансового капіталу за межі України, що послаблює національну інвестиційну базу та ускладнює внутрішній розвиток.
3. Зменшення податкових надходжень та концентрація багатства в офшорних структурах спричиняє зростання соціального розшарування та поглиблення економічної нерівності в суспільстві.
4. Офшоризація та тінізація економіки визнані одними з ключових дестабілізуючих чинників розвитку країни. Відповідно до Звіту про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, ці процеси є макроекономічною загрозою, що впливає на фінансову систему держави [41].
5. Підприємства, що працюють прозоро, опиняються у неконкурентному становищі порівняно з офшорними структурами, які мінімізують витрати за рахунок несплати податків.

6. Наявність великого обсягу виведених активів в офшорах формує репутацію України як юрисдикції з високим рівнем тіньових схем, що ускладнює інтеграцію у міжнародну фінансову систему.

7. Поширена практика використання офшорів створює перешкоди для європейської інтеграції, оскільки суперечить принципам прозорості, фіскальної доброчесності та боротьби з відмиванням коштів, що є фундаментальними вимогами ЄС [42].

Таким чином, Україна відіграє незначну роль у системі офшорних фінансових центрів, маючи лише 0,23% глобальних офшорних зв'язків порівняно з такими лідерами, як Гонконг чи Британські Віргінські Острови, що підкреслює її периферійне становище в цій мережі. Водночас війна призвела до скорочення виведення прибутків до офшорів та зростання тіньової економіки до 40%, обмежуючи вплив офшорних схем на національну економіку. Упродовж останніх років спостерігається значна волатильність інвестиційних потоків в Україну, однак основними інвесторами залишаються європейські держави та стратегічні партнери, зокрема Нідерланди, Кіпр, Велика Британія та США. З офшорних фінансових центрів найбільші обсяги інвестицій надходять з Кіпру, Британських Віргінських Островів та Сінгапуру, що свідчить про використання багаторівневих інвестиційних схем для оптимізації фінансових потоків і зниження податкового навантаження.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ ОФШОРНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ

3.1. Міжнародні підходи до регулювання діяльності офшорних фінансових зон та їх ефективність

У сучасних умовах глобалізації фінансових ринків посилення міжнародної співпраці у сфері регулювання офшорних фінансових зон набуває особливого значення. Через вразливість національних економік до ухилення від оподаткування та виведення капіталів в офшорні юрисдикції міжнародні організації виробляють спільні підходи до боротьби з цими явищами. Одним із ключових завдань є створення ефективних механізмів прозорості, обміну інформацією та контролю за дотриманням податкового законодавства. Організації, зокрема Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей, Глобальний форум з прозорості та обміну податковою інформацією, Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, а також у межах Закону про податкове дотримання щодо іноземних рахунків (FATCA), розробляють стандарти і механізми для протидії зловживанням в офшорних юрисдикціях.

Організація економічного співробітництва та розвитку є провідним міжнародним інститутом, який формує глобальні стандарти у сфері економічної політики, зокрема податкового регулювання. Упродовж останніх десятиліть організація відіграє ключову роль у боротьбі з шкідливими податковими практиками та ухиленням від оподаткування, включаючи зловживання механізмами офшорних фінансових зон. Організація економічного співробітництва та розвитку реалізує низку програм, ініціатив і використовує комплекс інструментів, спрямованих на удосконалення міжнародної податкової політики та протидію зловживанням в офшорних юрисдикціях.

У межах боротьби зі шкідливими податковими практиками та ухиленням від оподаткування особливе місце серед ініціатив ОЕСР займає План дій щодо розмивання податкової бази та переміщення прибутків (BEPS). Він охоплює комплекс податкових стратегій, що використовуються транснаціональними компаніями для штучного переміщення прибутків до юрисдикцій із низьким або нульовим рівнем оподаткування шляхом використання прогалин у податковому законодавстві.

План дій BEPS створює можливість для зацікавлених країн та юрисдикцій співпрацювати з державами-членами ОЕСР і G20 у розробці стандартів, а також здійснювати перегляд і моніторинг реалізації відповідного пакету заходів. У межах цієї програми понад 140 країн і юрисдикцій співпрацюють задля впровадження 15 заходів, спрямованих на протидію податковим ухиленням, узгодження міжнародних податкових норм і формування прозорішого податкового середовища. Комплекс із 15 дій BEPS забезпечує держави як внутрішніми, так і міжнародними інструментами, що гарантують оподаткування прибутків у місцях фактичного ведення економічної діяльності та створення доданої вартості. Діяльність цієї ініціативи охоплює всебічний нагляд за впровадженням усіх дій BEPS та щорічне звітування перед країнами G20 щодо досягнутого прогресу [43, 44].

Особлива увага приділяється впровадженню мінімальних стандартів BEPS, кожен з яких проходить процедуру взаємної оцінки. Цей механізм передбачає оцінювання ступеня реалізації стандартів окремими країнами-учасницями та формування обґрунтованих рекомендацій для вдосконалення національного законодавства. Взаємна оцінка виступає ключовим інструментом забезпечення належної імплементації положень пакету BEPS, результати якої свідчать про високий рівень впровадження стандартів на глобальному рівні.

Усі країни та юрисдикції, які приєднуються до Інклюзивної рамкової програми, беруть участь у цьому процесі оцінювання, що дає змогу переглянути власні податкові системи та виявити й усунути елементи, що створюють ризики BEPS.

До інструментів, які активно впроваджуються ОЕСР у сфері боротьби з агресивними податковими практиками та зловживаннями, належить Рекомендація Ради ОЕСР щодо Десяти глобальних принципів боротьби з податковими злочинами (2022 року). Цей документ став першим міжнародним стандартом, який фокусується саме на боротьбі з податковими злочинами. Він встановлює десять важливих принципів (рис. 3.1), які охоплюють правові, інституційні та оперативні рамки, необхідні для ефективного та дієвого запобігання податковим злочинам і контролю за ними, поважаючи при цьому права обвинувачених платників податків.

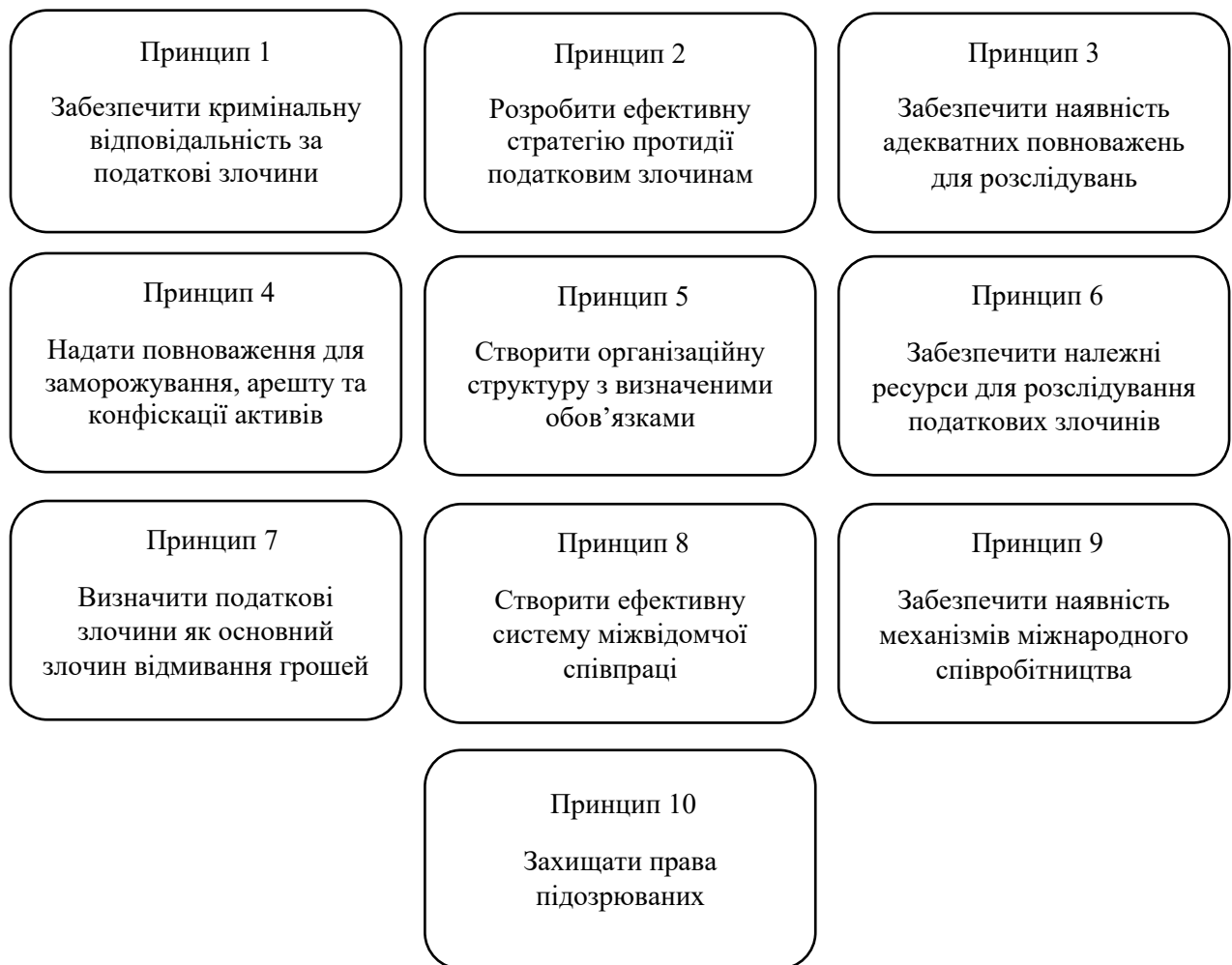

Рисунок 3.1 – Десять глобальних принципів ОЕСР щодо боротьби з податковими злочинами [43]

У межах діяльності Організації економічного співробітництва та розвитку важливе місце займає Глобальний форум з прозорості та обміну

інформацією для податкових цілей, який об'єднує понад 170 юрисдикцій для впровадження міжнародних стандартів прозорості та протидії ухиленню від оподаткування. Глобальний форум здійснює моніторинг та проводить взаємні перевірки впровадження міжнародних стандартів прозорості та обміну інформацією за запитом (EOIR) та автоматичного обміну інформацією. EOIR передбачає міжнародний обмін інформацією на запит, яка має бути суттєвою для адміністрування або виконання податкових законів запитуючої сторони. Усі учасники Глобального форуму погодилися на оцінку їхнього впровадження стандарту EOIR через взаємні перевірки. Крім того, неприєднані юрисдикції, які мають відношення до роботи Глобального форуму, також підлягають перевірці. Оцінюється як правова та регуляторна база кожної юрисдикції, так і практичне її застосування.

Перша хвиля перевірок проводилася з 2010 по 2016 рік, а друга хвиля перевірок розпочалася в 2016 році. Звіти про перевірки публікуються, і юрисдикції, що пройшли оцінку, повинні виконувати надані рекомендації. Основною метою є допомогти юрисдикціям ефективно впровадити стандарт прозорості та обміну інформацією за запитом для податкових цілей.

Важливо зазначити, що ОЕСР також розробила Загальний стандарт звітності (CRS), який спрямований на запровадження автоматичного обміну фінансовою інформацією між юрисдикціями. Розроблений у 2014 році, цей стандарт зобов'язує фінансові установи — зокрема банки, інвестиційні компанії, страхові компанії та інші фінансові організації — збирати дані про рахунки податкових резидентів інших країн і передавати їх податковим органам відповідних юрисдикцій. Як наслідок, фізичні та юридичні особи вже не можуть безперешкодно приховувати активи в офшорних зонах. Обмін інформацією відбувається щорічно, що суттєво ускладнює уникнення податкових зобов'язань і дозволяє країнам ефективніше контролювати дотримання податкового законодавства. Станом на сьогодні, близько 120 країн світу приєдналися до автоматичного обміну фінансовою інформацією за стандартом CRS, хоча ще існує низка юрисдикцій, які не є учасниками цієї ініціативи [45].

США відіграють ключову роль у світовій економіці та фінансовій системі, але вони були однією з країн, яка не приєдналася до міжнародного стандарту обміну інформацією про фінансові рахунки. Замість того, щоб приєднатися до CRS, США з 2015 року використовують національний закон, також відомий як Закон про дотримання податкових вимог щодо іноземних рахунків (FATCA), який спрямований на отримання інформації про фінансові рахунки американських громадян за кордоном.

Таким чином, FATCA змушує фінансові установи за кордоном звітувати про фінансові активи американських громадян і резидентів США безпосередньо до податкової служби США. Таким чином, США обирають односторонній підхід до обміну фінансовою інформацією: вони активно контролюють іноземні фінансові активи своїх громадян через FATCA, але не беруть участі в міжнародному обміні інформацією за стандартом CRS, який є загальноприйнятим в інших країнах.

Такий підхід призводить до того, що частина «брудних грошей» світу залишається в американських банках через різноманітні правові, фінансові та регуляторні прогалини та через недостатню реалізацію механізмів контролю. Тому виходить «зовнішній контролер без внутрішнього контролю» [46].

Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей є глобальною організацією з контролю за відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Вона встановлює міжнародні стандарти, спрямовані на запобігання цій незаконній діяльності та шкоді, яку вона завдає суспільству.

Рекомендації FATF становлять всебічну систему заходів, покликану допомогти країнам у протидії незаконним фінансовим потокам. Вони складаються з 40 рекомендацій, які періодично оновлюються, востаннє у 2023 році. Рекомендації FATF охоплюють ефективну правову, нормативну та оперативну базу, що дозволяє національним органам виявляти та перешкоджати фінансовим потокам, які сприяють злочинності та тероризму, а також притягувати до відповідальності осіб, причетних до протиправної діяльності.

FATF на постійній основі проводить взаємну оцінку дотримання країнами її 40 Рекомендацій, що спрямовані на боротьбу з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення. Оцінювання здійснюється експертами з різних країн за двома напрямками: технічна відповідність (наявність необхідної нормативно-правової бази) та ефективність (результативність реалізації заходів у національному контексті ризиків). Методологія використовується регіональними органами типу FATF (FSRB) та іншими оціночними органами, такими як МВФ і Світовий банк [20].

Окрім того, як зазначено в першому розділі, FATF визначає юрисдикції, які мають стратегічні недоліки в своїх режимах боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, публікуючи відповідні списки таких країн, відомі як «сірий» та «чорний» списки.

Списки офшорних юрисдикцій також формують такі міжнародні організації:

- Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ);
- Організація американських держав (ОАД);
- Організація ісламського співробітництва (ОІС);
- Група двадцяти (G20), яка розробляє стандарти фінансової звітності;
- Об'єднання країн БРІКС.

Співпраця чи діяльність у країнах, визнаних офшорними юрисдикціями, створює для бізнесу низку серйозних ризиків. Зокрема, це може спричинити:

- підвищення податкових зобов'язань, оскільки компанії можуть бути позбавлені доступу до пільгових податкових режимів;
- погіршення ділової репутації через можливі звинувачення у спробах уникнення оподаткування чи легалізації незаконних доходів;
- посилені податкові перевірки, які можуть завершитися претензіями від податкових органів, штрафами чи пенею;
- ускладнень із отриманням фінансування, адже банки часто обмежують кредитування компаній, пов'язаних з офшорами, через високі ризики неповернення коштів;

– труднощі з укладенням угод, оскільки контрагенти можуть відмовитися від партнерства з бізнесом, зареєстрованим або діючим в офшорних зонах [46].

Таким чином, Організація економічного співробітництва та розвитку відіграє ключову роль у формуванні глобальних стандартів для боротьби з податковими зловживаннями та забезпечення прозорості міжнародної фінансової діяльності. Її ініціативи, зокрема BEPS, CRS та Глобальний форум, сприяють створенню справедливих умов для ведення бізнесу, знижуючи ризики ухилення від податків і посилюючи міжнародну співпрацю. Водночас США використовують FATCA для контролю фінансових активів громадян, але не беруть участі в глобальному обміні інформацією за стандартом CRS, що створює прогалини у контролі. Окрім того, FATF, розробляючи міжнародні стандарти для боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, активно співпрацює з іншими організаціями для оцінки та виявлення юрисдикцій із фінансовими ризиками, що допомагає зміцнювати міжнародну фінансову безпеку.

3.2. Розробка механізмів прозорості офшорних фінансових операцій та зменшення ризику фінансових маніпуляцій

У сучасних умовах глобалізації та високої мобільності капіталу особливого значення набуває формування ефективних механізмів прозорості офшорних фінансових операцій. Їхнє впровадження є критично важливим для зменшення масштабів тіньової економіки, запобігання відпливу капіталу, ухиленню від оподаткування та боротьби з фінансовими махінаціями.

FATF виступає ініціатором та координатором процесу розробки й впровадження міжнародних стандартів щодо прозорості бенефіціарної власності. Організація надає державам-членам детальні рекомендації щодо

вдосконалення законодавства, процедур і механізмів для ефективного розкриття інформації про кінцевих власників. Основна мета — гарантувати достовірність, своєчасність і відкритість даних для ключових учасників ринку, зокрема банків, регуляторних і правоохоронних органів. Водночас розкриття такої інформації має бути технічно надійним і юридично виваженим. Особлива увага приділяється збереженню балансу між прозорістю та захистом особистих даних. FATF закликає враховувати ризики порушення конфіденційності та передбачати додаткові гарантії безпеки персональної інформації. Такий підхід сприяє посиленню довіри до фінансової системи та зниженню можливостей для зловживань.

Забезпечення широкої взаємодії між усіма учасниками фінансового сектору є невід’ємною умовою ефективного розкриття бенефіціарних власників. Співпраця між державними органами, фінансовими установами та контролюючими структурами дає змогу реалізувати політику FATF на практиці. Надійна ідентифікація бенефіціарів дозволяє не лише виявляти справжніх власників активів, а й запобігати незаконним фінансовим операціям. Бенефіціарний власник, як особа, що контролює бізнес або отримує з нього вигоду, є ключовим елементом для моніторингу фінансової прозорості. У цьому контексті забезпечення доступу до актуальної інформації має надзвичайне значення для підтримання фінансової стабільності.

Значення розкриття даних про бенефіціарного власника полягає в наступному:

- Протидія незаконній діяльності. Визначення особи бенефіціарного власника дає змогу простежити джерела та цілі фінансових потоків, що допомагає запобігти їх використанню для фінансування тероризму, організованої злочинності чи інших протиправних дій.
- Забезпечення прозорості та зміцнення довіри. Надання інформації про бенефіціарного власника підвищує рівень відкритості, що сприяє довірі між учасниками ринку, дозволяючи інвесторам, банкам і партнерам приймати зважені рішення на основі достовірних даних про власників активів.

– Запобігання шахрайським діям. Доступ до відомостей про бенефіціарного власника дозволяє уникнути використання фальсифікованих або вигаданих даних для вчинення фінансових махінацій.

– Ключова роль бенефіціарного власника у покращенні оцінки та контролю ризиків відмивання коштів. Інформація про бенефіціарного власника відіграє важливу роль у вдосконаленні процедур виявлення та моніторингу ризиків, пов'язаних із легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом [47].

Міжнародні організації активно працюють над забезпеченням прозорості корпоративних механізмів. Наприклад, лідери G20 зобов'язалися ефективно впроваджувати стандарти FATF щодо бенефіціарної власності, а країни G7 зобов'язалися оновити та створити реєстри бенефіціарної власності в своїх юрисдикціях. ОЕСР та Світовий банк розробили ресурси для допомоги країнам у оцінці ризиків, пов'язаних із прозорістю бенефіціарної власності, та для забезпечення належної корпоративної структури, що дозволяє виконувати міжнародні стандарти. Враховуючи це, для подальшого підвищення прозорості фінансових операцій на міжнародному рівні важливо впроваджувати інноваційні технології та механізми, які сприятимуть ще більшій відкритості та безпеці в сфері фінансів.

Для підвищення прозорості офшорних фінансових операцій на міжнародному рівні варто створити глобальну цифрову платформу моніторингу транзакцій, яка могла б функціонувати під егідою ОЕСР або G20. Така платформа використовуватиме технології блокчейн для автоматичного відстеження всіх фінансових операцій, пов'язаних з офшорними юрисдикціями, у режимі реального часу. На відміну від Загального стандарту звітності (CRS), який передбачає щорічний обмін інформацією, блокчейн-система забезпечить миттєвий доступ до даних для податкових органів країн-учасниць. Усі транзакції, наприклад, перекази до Британських Віргінських Островів, реєструватимуться в децентралізованій базі даних, що унеможливить їх приховування чи зміну. Для стимулювання участі в цій платформі пропонується запровадити економічні санкції для країн, які відмовляються надавати повну

інформацію, наприклад, обмеження на доступ до міжнародних фінансових ринків. Такий механізм значно знизить можливості для фінансових маніпуляцій, таких як відмивання грошей чи переміщення прибутків.

Другим механізмом є посилення санкційного тиску на офшорні юрисдикції, які не відповідають стандартам прозорості. Країни G20 можуть запровадити додатковий податок у розмірі 15% на всі фінансові операції з юрисдикціями, що входять до «чорного списку» FATF, або з тими, які систематично не виконують рекомендації Глобального форуму з прозорості. Наприклад, якщо транснаціональна компанія переказує кошти на Сейшельські Острови, які не відповідають стандартам, вона сплачуватиме цей податок, що зробить такі операції економічно не вигідними. Такий санкційний механізм створить економічний тиск на офшорні зони, змушуючи їх швидше впроваджувати прозорі практики, і знизить ризики використання їх для фінансових маніпуляцій, таких як приховування активів чи фінансування незаконної діяльності.

На рівні компаній необхідно запровадити механізми, які стимулюватимуть добровільну прозорість і зменшать ризики використання офшорних юрисдикцій для фінансових маніпуляцій. Одним із таких механізмів є програма добровільної сертифікації прозорості, яка може бути розроблена під контролем ОЕСР або FATF. Компанії, які добровільно розкривають інформацію про свої операції з офшорними юрисдикціями, наприклад, через щорічні звіти за стандартом Country-by-Country Reporting (CbCR), могли б отримувати сертифікат «Прозорий бізнес». Цей сертифікат надавав би пільги, такі як спрощений доступ до міжнародних фінансових ринків або зниження регуляторного тиску. Наприклад, компанія, яка розкриває свої операції з офшором на Мальті, могла б отримати сертифікат і уникнути додаткових перевірок з боку податкових органів країн, де вона працює.

Інший механізм – впровадження внутрішніх політик відповідності стандартам у транснаціональних корпораціях. Компанії можуть створювати спеціальні підрозділи з відповідності, які відстежуватимуть транзакції з

офшорними юрисдикціями та перевірятимуть їх на відповідність міжнародним стандартам. Навчання персоналу з питань боротьби з відмиванням грошей і фінансових маніпуляцій також має стати обов'язковим. Наприклад, співробітники фінансового департаменту компанії могли б проходити щорічні тренінги, які навчать їх ідентифікувати схеми ухилення від оподаткування через офшори, що знизить ризики для компанії та підвищить її репутацію на глобальному ринку.

Для підвищення ефективності запропонованих механізмів необхідно підвищити обізнаність усіх учасників фінансової системи про ризики офшорних маніпуляцій. На міжнародному рівні ОЕСР і FATF можуть створити глобальну освітню платформу, яка б надавала доступ до навчальних матеріалів, кейсів і симуляцій, що допомагають виявляти фінансові маніпуляції. Така платформа стала б інструментом для обміну досвідом між країнами та підвищення кваліфікації спеціалістів у сфері фінансового регулювання [48].

Отже, формування ефективних механізмів прозорості офшорних операцій є ключовим елементом у боротьбі з фінансовими маніпуляціями та ухиленням від оподаткування. Особливу роль відіграє розкриття інформації про бенефіціарних власників, що забезпечує фінансову стабільність і зміцнює довіру до ринку. Доцільним є запровадження цифрових платформ моніторингу та добровільної сертифікації прозорості компаній. Важливим залишається міжнародне співробітництво та підвищення обізнаності щодо ризиків, пов'язаних з офшорами.

3.3. Шляхи протидії відтоку капіталу в офшорні фінансові центри в рамках економічної політики України

Відтік капіталу в офшорні фінансові центри є однією з основних проблем для економіки України, що спричиняє втрату податкових надходжень,

ускладнює процеси фінансового контролю та знижує рівень економічної стабільності. У відповідь на цю проблему українська економічна політика передбачає низку заходів, спрямованих на зменшення використання офшорних схем, покращення податкового контролю та інтеграцію в міжнародні стандарти прозорості. Важливими елементами цієї стратегії є укладання двосторонніх угод, участь у міжнародних ініціативах і вдосконалення національного законодавства, що дозволяє ефективно протидіяти зловживанням і забезпечити стабільне економічне зростання країни.

Станом на сьогодні Україна має чинні угоди про уникнення подвійного оподаткування з 70 країнами світу. Серед них – Велика Британія, Канада, Португалія, Іспанія, Італія, Ірландія, Польща, Словаччина, Латвія, Литва, Естонія, Норвегія, Швеція, Грузія та інші. Крім того, дві угоди, укладені ще за часів СРСР, продовжують застосовуватися у відносинах з Іспанією та Японією.

У лютому 2024 року в Токіо була підписана нова угода з Японією, яка має замінити радянську угоду у відносинах між Україною та Сербією і Чорногорією застосовується Конвенція, укладена між Кабінетом Міністрів України та урядом Союзної Республіки Югославія для уникнення подвійного оподаткування на доходи і капітал. Сербія і Чорногорія є правонаступниками Югославії, тому ця угода продовжує діяти між Україною та цими країнами [49].

Кожна угода про уникнення подвійного оподаткування, укладена Україною, містить ключову статтю 26 «Обмін інформацією», яка є основою для співпраці у податковій сфері. Ця стаття зобов'язує компетентні органи країн-підписантів, зокрема міністерства фінансів і податкові служби, надавати одна одній необхідну інформацію. Такий обмін дозволяє забезпечити виконання умов угоди та гарантувати належну сплату податків, на які поширюється дія документа. Інформація передається за офіційним запитом одного з уповноважених органів, сприяючи прозорості та взаємодовірі між державами.

Як вже було зазначено у першому розділі, Україна має свій перелік офшорних юрисдикцій. Список офшорних юрисдикцій створюється для посилення податкового нагляду, контролю за валютними операціями та протидії

легалізації незаконних доходів. Включення країни до такого переліку може створювати проблеми для власників компаній, зареєстрованих у цих зонах, а також для їхніх партнерів. Зокрема, українським підприємствам заборонено проводити фінансово-господарські операції з суб'єктами офшорних територій без спеціального дозволу від Національного банку України. Використання офшорних механізмів для уникнення сплати податків в Україні вважається кримінальним правопорушенням і може призвести до штрафу в розмірі до 100% від суми прихованих податків.

З 2013 року в Україні набрав чинності Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення". Цей закон встановлює правила, які зобов'язують компанії, що здійснюють угоди між пов'язаними особами (у тому числі з офшорними структурами), дотримуватись ринкових цін. Податкова служба здійснює контроль за такими операціями з метою запобігання виведенню прибутків через маніпулювання цінами [50].

У 2017 році Україна взяла участь у Плані BEPS. Держава зобов'язана реалізувати чотири з п'ятнадцяти передбачених кроків, зокрема:

- крок 5 «Удосконалення заходів боротьби з податковими зловживаннями»;
- крок 6 «Недопущення зловживання пільгами, передбаченими двосторонніми угодами»;
- крок 13 «Рекомендації про документацію з трансфертного ціноутворення та розкриття інформації по країнах»;
- крок 14 «Удосконалення процедури взаємного узгодження шляхом вирішення спорів» [51, 52].

У 2018 році Верховна Рада України ратифікувала Багатосторонню конвенцію (MLI), яка є частиною Плану BEPS, розробленого для боротьби з розмиванням податкової бази і переміщенням прибутків за кордон. Угода MLI дозволяє країнам змінювати угоди про подвійне оподаткування, забезпечуючи їх відповідність мінімальним стандартам BEPS. Для України це значить

необхідність внесення змін до всіх діючих міжнародних договорів, що регулюють уникнення подвійного оподаткування.

Ратифікація MLI стала важливою для виконання заходів, спрямованих на зменшення можливості ухилення від податків за допомогою міжнародних угод. Однією з головних переваг є можливість зміцнення контролю за зловживаннями податковими пільгами, що зазвичай застосовуються через структури, створені для оптимізації податкових зобов'язань. Окрім цього, Конвенція впливає на національне законодавство, оскільки необхідно внести відповідні зміни в податкову, цивільно-правову та господарську сфери.

Невиконання вимог Конвенції могло призвести до включення України до «чорного списку» офшорів, що створюється Радою ЄС. Важливо зазначити, що в багатьох випадках країни потрапляють до цього списку саме через невиконання мінімальних стандартів BEPS, зокрема через неучасть у Конвенції MLI. Тому ратифікація цієї угоди є важливим кроком для інтеграції України у міжнародну податкову систему, що забезпечує більш ефективну боротьбу з податковими зловживаннями [53].

Контроль за іноземними компаніями та їх податковими зобов'язаннями є ключовим аспектом процесу деофшоризації. Багато країн впроваджують правила КІК як частину Плану BEPS, що забезпечує ефективний моніторинг фінансової діяльності компаній і попереджає ухилення від податків.

В Україні Закон про КІК почав діяти з 2022 року. Згідно з цими правилами, фізичні та юридичні особи, які є резидентами України та контролюють іноземні компанії, зобов'язані надавати інформацію про свої закордонні активи, доходи та сплачувати податки з них (18%). Контролюючі особи повинні повідомляти ДПС про придбання або відчуження частки в КІК, про створення чи ліквідацію іноземної компанії, подавати щорічний звіт разом із фінансовою звітністю компанії та податковою декларацією, а також сплачувати податки в Україні на іноземні доходи (за винятком випадків, коли застосовується звільнення від оподаткування). Таким чином, держави не тільки контролюють бізнеси, але й забезпечують сплату податків з прихованих доходів [54].

Україна є асоційованим членом Глобального форуму з прозорості та обміну інформацією для податкових цілей з 2013 року та зобов'язана дотримуватися міжнародного стандарту обміну інформацією за запитом.

З 2019 року Глобальний форум проводить перевірку України на відповідність стандарту EOIR у два етапи. Перший етап оцінює відповідність законодавства, другий — практичну реалізацію стандарту податківцями. За підсумками другого етапу Україна отримає рейтинг (Compliant або Largely Compliant), який визначить її рівень прозорості у міжнародному оподаткуванні. У червні 2021 року опубліковано звіт першого етапу з рекомендаціями щодо вдосконалення законодавства.

Для отримання позитивного рейтингу Україні необхідно:

- збирати дані про кінцевих бенефіціарних власників (КБВ) іноземних компаній із постійними представництвами, місцем управління чи штаб-квартирою в Україні;
- вести облік КБВ іноземних партнерств, які отримують дохід або ведуть діяльність в Україні;
- фіксувати інформацію про трасти, якими керують резиденти України;
- забезпечити зберігання бухгалтерських документів і фінансової звітності юридичних осіб щонайменше п'ять років після звітного періоду чи ліквідації [55].

У 2024 році Україна також приєдналася до Загального стандарту звітності, розробленого ОЕСР. Відтепер Державна податкова служба України має доступ до інформації про фінансові рахунки українських резидентів у 118 іноземних юрисдикціях світу [56].

Для протидії негативним наслідкам офшорних зон в Україні можна визначити ряд заходів:

- виявлення та припинення діяльності злочинних угруповань у банківському секторі та регіональній економіці, де зосереджені значні можливості для протидії відмиванню коштів;

- зробити захист прав акціонерів, інвесторів та кредиторів державним пріоритетом;
- вдосконалення системи валютного контролю в частині моніторингу уповноваженими банками дій своїх клієнтів, пов'язаних з переказом коштів за кордон за операціями, що вимагають посиленої уваги;
- розробка ряду нових нормативно-правових актів, що регулюватимуть ведення офшорного підприємництва;
- гарантувати щорічне оприлюднення даних про діяльність Державної податкової служби у сфері протидії мінімізації сплати податкових платежів через використання «податкових гаваней»;
- висвітлення ситуації з відмиванням грошей у засобах масової інформації;
- популяризація ефективних форм і методів протидії тіньовим офшорним процесам.

Усі вищезазначені способи подолання проблеми офшорів вимагають активного державного втручання та тісної міжнародної співпраці. Загальним результатом деофшоризації України має стати зменшення рівня тіньової економіки та збільшення обсягів збору податків до бюджету, що сприятиме стабільному економічному розвитку країни та підвищенню її конкурентоспроможності.

Отже, Україна активно працює над деофшоризацією своєї економіки. Застосування міжнародних стандартів, таких як BEPS, співпраця в рамках Глобального форуму з обміну інформацією та вдосконалення національного законодавства, включаючи трансфертне ціноутворення та контроль за іноземними компаніями, дозволяє забезпечити ефективний моніторинг фінансових потоків.

Однак, для досягнення стійкого результату необхідно продовжити активне державне втручання та поглиблену міжнародну співпрацю, що забезпечить подальше зменшення використання офшорів та збільшення обсягів податкових надходжень до державного бюджету.

ВИСНОВКИ

Офшорний фінансовий центр – це юрисдикція, що спеціалізується на обслуговуванні нерезидентів, пропонуючи пільговий режим оподаткування та мінімальне фінансове регулювання. Основними характеристиками офшорів є низький або нульовий рівень оподаткування, спрощене фінансове регулювання, фінансова секретність та мінімальні вимоги до звітності. Такі зони часто розташовуються на островах або в країнах з низьким рівнем економічного розвитку, пропонуючи можливість проведення міжнародних фінансових операцій без валютного контролю. Переваги таких юрисдикцій включають залучення іноземного капіталу, стимулювання інвестиційної активності, створення робочих місць та розвиток фінансових послуг. Проте існують і суттєві недоліки: зниження податкових надходжень у країнах-донорах, тінізація економіки, відтік капіталу та недобросовісна конкуренція. Серед найбільш поширених офшорних схем можна виокремити трансфертне ціноутворення, метод «сходинок», використання податкових гібридів, кредитну схему (включаючи «тонку капіталізацію») та виплату роялті. Їх застосування дозволяє великим компаніям розмивати податкову базу, водночас створюючи значні виклики для фіскальної системи держав.

Офшорні фінансові центри класифікуються за низкою ключових ознак, що дозволяють комплексно оцінити їхню специфіку та ризики. Зокрема, розрізняють такі типи класифікації: за видом оподаткування, сферою діяльності, географічним розташуванням, характером операцій та рівнем регуляторного контролю, ступенем конфіденційності фінансової інформації, а також за включенням до «чорних» або «сірих» списків FATF. Такий багатовимірний підхід сприяє точнішому визначенню ролі офшорів у глобальній фінансовій системі та формуванню ефективних механізмів протидії їхньому зловживанню.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що офшорні фінансові зони стали невід'ємним елементом світової економічної системи. Їх виникнення було

зумовлене історичними, політичними та економічними чинниками, зокрема прагненням бізнесу до мінімізації витрат і збереження фінансової конфіденційності. Протягом століть офшорні юрисдикції еволюціонували від локальних торгових портів до потужних фінансових центрів. Вони суттєво вплинули на розвиток транснаціонального капіталу, прискорення глобалізації та зростання ролі інформаційних технологій у фінансах.

Офшорні податкові гавані спричиняють щорічні глобальні втрати, що оцінюються в 492 млрд дол. США, значна частина яких пов'язана з діяльністю транснаціональних корпорацій та заможних громадян, що активно використовують схеми для ухилення від податків. Основна відповідальність за податкові збитки лежить на Великій Британії та її залежних територіях, зокрема Британських Віргінських та Кайманових Островах, які демонструють високі показники в індексі корпоративних податкових гаваней та значні іноземні інвестиції, що підкреслює їхню роль у глобальних фінансових потоках. Такі країни, як США, Швейцарія та Сінгапур, найбільше сприяють приховуванню фінансових активів приватних осіб, оскільки їхнє законодавство забезпечує високий рівень секретності. Офшорні юрисдикції пропонують різноманітні умови реєстрації та оподаткування, що значно впливає на їх привабливість для бізнесу. Вибір юрисдикції залежить від специфіки діяльності компанії та бажання оптимізувати податкові витрати. Кожна країна пропонує свої переваги, наприклад, конфіденційність на Сейшелах або швидку реєстрацію на Кайманових Островах, що дозволяє підприємствам обирати найбільш відповідну юрисдикцію згідно з їхніми вимогами.

Світові фінансові потоки зазнають поступових змін, адже частка країн, що розвиваються, у глобальному експорті та імпорті капіталу неухильно зростає. Китай, який утвердився як головний експортер капіталу серед країн, що розвиваються, разом із азійськими ринками та Ірландією активно кидає виклик традиційним фінансовим лідерам, таким як США. Нові фінансові хаби в Азії, зокрема Сеул і Циндао, активно набирають обертів, тоді як Шанхай і Шеньчжень демонструють стрімке зростання на світовій арені. Значну роль у міжнародних

фінансових операціях відіграють тісні зв'язки між США та Великобританією, які доповнюються вагомим внеском таких держав, як Нідерланди, Люксембург, Японія, Франція та Канада. З урахуванням цього, офшорні фінансові центри можна поділити на «поглиначів» та «посередників». Поглиначі, як Британські Віргінські Острови, Кайманові Острови та Гонконг, залучають капітал значно перевищуючи масштаби своїх економік, відіграючи ключову роль у накопиченні офшорного капіталу. Більшість «поглиначів» офшорного капіталу мають поточну або колишню залежність від Великої Британії, що вказує на її історичну фінансову роль. Посередники, серед яких Нідерланди, Велика Британія та Швейцарія, сприяють транзиту капіталу, надаючи податкові пільги та розвинену правову базу для транснаціональних корпорацій.

Протягом останніх десяти років рівень тіньової економіки в Україні демонстрував тенденцію до зниження, однак війна та економічна нестабільність спричинили його зростання. Поширення офшоризації та тіньової економіки в Україні зумовлене високим податковим навантаженням, корупційними практиками, рейдерством, відсутністю політичної волі до боротьби з цими явищами та надмірним бюрократизмом. Україна не займає ключову позицію серед офшорних юрисдикцій, однак залишається частиною глобальної офшорної мережі. У 2023 році основними інвесторами в українську економіку стали європейські країни та фінансові хаби, зокрема Нідерланди, Кіпр, Велика Британія, США та Люксембург. Значний внесок у потоки іноземного капіталу також зробили офшорні фінансові центри, серед яких Британські Віргінські Острови, Сінгапур і Мальта. Використання офшорних фінансових юрисдикцій в Україні призводить до значних економічних і соціальних наслідків, таких як втрати бюджету через ухилення від оподаткування, послаблення національної інвестиційної бази, зростання економічної нерівності та соціального розшарування.

Міжнародна співпраця у сфері регулювання офшорних зон набуває критичного значення для боротьби з ухиленням від оподаткування та виведенням капіталу. Провідну роль у формуванні глобальних стандартів

відіграє ОЕСР, яка через ініціативи, такі як план дій BEPS, Глобальний форум з прозорості та Загальний стандарт звітності, протидіє зловживанням в офшорних юрисдикціях. У цьому контексті важливу роль також відіграє Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей, яка встановлює 40 рекомендацій для боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму. Вона оцінює країни за їх відповідністю цим рекомендаціям та ефективністю, а також формує "сірі" і "чорні" списки юрисдикцій, де є недоліки в регулюванні. Додатково, Рекомендація ОЕСР щодо Десяти глобальних принципів боротьби з податковими злочинами встановлює правові та оперативні рамки для запобігання податковим злочинам. США застосовують власний механізм FATCA для контролю іноземних активів своїх громадян, проте не приєдналися до міжнародного стандарту CRS, що свідчить про їх односторонній підхід до обміну фінансовою інформацією.

FATF відіграє провідну роль у розробці міжнародних стандартів прозорості бенефіціарної власності, надаючи рекомендації щодо вдосконалення законодавства та процедур для забезпечення достовірності і відкритості даних для банків, регуляторів і правоохоронних органів, зберігаючи баланс між прозорістю та захистом конфіденційності. Співпраця між державними органами, фінансовими установами та контролюючими структурами дозволяє ефективно ідентифікувати бенефіціарних власників, що сприяє виявленню справжніх власників активів, запобіганню незаконним операціям і зміцненню фінансової стабільності. Для ефективнішого нагляду за офшорними операціями пропонується впровадження інноваційних рішень, зокрема блокчейн-платформ, а також застосування санкцій до юрисдикцій, які не дотримуються міжнародних стандартів відкритості. Крім того, добровільна сертифікація прозорості, внутрішні політики відповідності в корпораціях і системна освітня підтримка фахівців стануть дієвими інструментами для стимулювання відповідальної поведінки бізнесу та протидії фінансовим маніпуляціям.

Для України боротьба з відтоком капіталу в офшори залишається пріоритетом економічної політики. Двосторонні угоди про уникнення

подвійного оподаткування з 70 країнами та перелік офшорних юрисдикцій забезпечують фінансовий контроль і протидію ухиленню від податків. Участь України в Плані BEPS стала важливим кроком для інтеграції в міжнародну податкову систему, дозволяючи виконувати мінімальні стандарти, такі як боротьба з податковими зловживаннями, контроль пільг і вдосконалення процедур вирішення спорів. Впровадження правил КІК зобов'язує українських резидентів декларувати закордонні активи та сплачувати податки з іноземних доходів. Україна також приєдналася до Глобального форуму з прозорості та обміну інформацією, що дає доступ до даних про фінансові рахунки в 118 країнах. Для успішного проходження перевірок Глобального форуму необхідно удосконалити законодавство, зокрема збір даних про кінцевих бенефіціарних власників та зберігання фінансової звітності. Виконання цих вимог дозволить Україні отримати позитивний рейтинг прозорості, що сприятиме підвищенню її репутації на міжнародній арені. Для протидії негативним наслідкам офшорних зон Україні необхідно посилити валютний контроль, вдосконалити законодавство, а також забезпечити прозорість у діяльності Державної податкової служби та медіа.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карлін М. І. Фінансові офшори : навч. посіб. для студ. ВНЗ III–IV рівнів акредитації / М. І. Карлін, О. В. Борисюк. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016.
2. Лещенко Р. М. Офшорні юрисдикції: історія виникнення, поняття та класифікація. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 1. С. 148-154.
3. Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. Київ: Кондор, 2006. 356 с.
4. Pogliani P., Wooldridge Ph. Cross-border financial centres. BIS Working Papers. No. 1035. Bank for International Settlements, 2022. 36 p. [Електронний ресурс] URL: <https://www.bis.org/publ/work1035.pdf> (Last accessed: 22.02.2025).
5. Rohan Prasad Gupta, Bappaditya Biswas. Tax Implications of Offshore Financial Centres (OFCs): A Case-based Study / *Journal of International Business* / Vol. 11, No. 2, 2024 / Pages: 17–29.
6. Мозговий О. М., Оболенська Т. Є., Мусієць Т. В. Міжнародні фінанси: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2005. 557 с.
7. Франчук В. І., Пришла А. С. Основні наукові підходи до визначення поняття «офшорні зони». *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія економічна. 2015. № 1. С. 229-237.
8. Міжнародна економіка: підруч. / Гуткевич С. О., Корінько М. Д., Пугачов М. І., Ю. М. Сафонов, Солоха Д. В., Дмитренко Г. В., Оніщенко І. Г. - 3-є вид., перероблене та доповнене. – Вид-во «Діса Плюс», 2021. – 428 с.
9. Фінанси зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник / Ситник Н.С., Стасишин А.В., Дубик В.Я., та ін., за заг. ред. Н.С. Ситник. Львів: Видавництво «Апріорі», 2019. 460 с.
10. Кондрат І. Ю., Папірник С. Є. Офшорні фінансові центри: особливості функціонування та вплив на вітчизняну й світову економіку. *Економіка і суспільство*. 2022. №37.

11. Мартиненко В. О., Гордієнко В. П. Аналіз функціонування офшорних зон та шляхи подолання наслідків їх негативного впливу на економіку України. *Економіка і суспільство*. 2018. №15. С. 154-158.
12. Peter Yeoh. The World of International Financial Centres: Opportunities, Concerns, and Regulations, 2021. 344 p.
13. Колдовський М. Трансфертне ціноутворення як механізм ухилення від сплати податків. *Ефективна економіка*. 2013. №7. С. 394-398.
14. Копитко М. І., Вінічук М. В. Використання офшорних зон як спосіб ухилення від оподаткування. Вчені записки університету «КРОК». 2021. №1. С. 79-88.
15. Розпорядження КМУ від 23.02.2011 р. № 143-р “Про віднесення держав до переліку офшорних зон”.
16. Лук’яненко Д., Поручник А., Столярчук Я. Міжнародна економіка: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 762 с.
17. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка: в питаннях та відповідях: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 228 с.
18. Баронов. В. І. Вільні економічні і офшорні зони: навч. посібник. М.: Магістр: ИНФРА-М. 2013. С. 560-561.
19. Шамборовський Г. О. Офшорне підприємництво : Навчально-методичні матеріали до вивчення дисципліни. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. Режим доступу: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/OP_metodychka.pdf (дата звернення: 03.03.2025).
20. Офіційний веб-ресурс FATF. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html> (дата звернення: 02.04.2025).
21. Луцишин З. О., Мехтієв Є. О. Офшорні фінансові центри у глобальному русі капіталів. *Міжнародна економічна політика*. 2017. №2. С. 62–94.
22. Genesis of Offshore Countries, Tax Havens, Offshore Zones, International Financial Centers. [Електронний ресурс] / Wealth. URL:

<https://qwealthreport.com/offshore-history-en/offshore-banking-history-of-tax-havens-evolution/> (Last accessed: 12.03.2025).

23. Васютинська Л. А. Міжнародні фінанси: навчальний посібник. Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2017. 310 с.

24. Financial Secrecy Index 2022. [Електронний ресурс] / Tax Justice Network. URL: <https://fsi.taxjustice.net/> (Last accessed: 12.03.2025).

25. Infographic: Who's Stashing the Most Money Offshore? [Електронний ресурс] / Statista Daily Data. URL: <https://www.statista.com/chart/11584/whos-stashing-the-most-money-offshore/> (Last accessed: 13.03.2025).

26. Shaxson Nicholas. "Tackling Tax Havens: The Billions Attracted by Tax Havens Do Harm to Sending and Receiving Nations Alike." International Monetary Fund. Finance & Development. Vol. 56, No. 3, 2019 Pages: 10.

27. Thomas Sigler, Kirsten Martinus, Iacopo Iacopini & Ben Derudder. The role of tax havens and offshore financial centres in shaping corporate geographies: an industry sector perspective. *Regional Studies*. Vol. 54, No. 5. Pp. 621–633. 2020.

28. Офіційний веб-ресурс Світового банку. Режим доступу: <https://www.worldbank.org/ext/en/home> (Last accessed: 15.03.2025).

29. Prices for registration and maintenance of companies. [Електронний ресурс] / Eternity Law International. URL: <https://www.eternitylaw.com/prices/prices-for-registration-and-maintenance-of-companies/> (Last accessed: 15.03.2025).

30. Tax Planning, Top 16 Offshore Zones. [Електронний ресурс] / Q Wealth Report. URL: <https://qwealthreport.com/tax-planning-en/tax-planning-the-16-most-popular-offshore-zones/> (Last accessed: 16.03.2025).

31. Alexander Bulatov. Where Is Global Capital Moving? [Електронний ресурс] / Economic Conversations. URL: <https://econs.online/en/articles/opinions/where-is-global-capital-moving/>

32. Haoran Xu, Wenlong Miao, Siyu Zhang. Cross-Border Capital Inflows and Systemic Financial Risks. *International Review of Economics & Finance*. Vol. 99, No. 2, 2025

33. Antonio Coppola, Matteo Maggiori, Brent Neiman, Jesse Schreger / Redrawing the Map of Global Capital Flows: The Role of Cross-Border Financing and Tax Havens / *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 136, No. 3, August 2021, pp. 1499–1556.

34. The Global Financial Centres Index 36. [Електронний ресурс] / Z/Yen Group and China Development Institute. 24 Sept. 2024. Pages: 61. URL: <https://www.longfinance.net/programmes/financial-centre-futures/global-financial-centres-index/gfci-publications/the-global-financial-centres-index-36/> (Last accessed: 18.03.2025).

35. На яких схемах тіньової економіки держава втрачає найбільше? [Електронний ресурс] / Гетман О. Режим доступу: <https://epravda.com.ua/columns/2024/10/31/721290/> (дата звернення: 08.03.2025).

36. Антологія офшорів: Путівник по українській офшорній павутині. [Електронний ресурс] / Остапчук Д. Режим доступу: https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html (дата звернення: 08.03.2025).

37. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 20.03.2025).

38. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 20.03.2025).

39. Шляхетко В. В., Фляк В. В., Гобела О. В. Офшоризація економіки України у воєнний період: причини, наслідки та шляхи протидії. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2024. №8. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/4485> (дата звернення: 21.03.2025).

40. Шамборовський Г. О. Види і функції бізнес-схем та банківських операцій в офшорних юрисдикціях. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2021. №11. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9557> (дата звернення: 22.03.2025).

41. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. 2019. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/nacionalni-riziki/naczionalna-oczinka-rizikiv/zvit-pro-provedennya-naczionalnoji-oczinki-rizikiv.html> (дата звернення: 22.03.2025).

42. Рижкова А. А., Вінічук М. В., Бойко О. Т. Роль офшорів у системі легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Соціально-правові студії : науково-аналітичний журнал*. 2021. № 4. С. 148-154

43. Офіційний веб-ресурс OECD. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.oecd.org/> (Last accessed: 12.04.2025).

44. World Tax Policy in the World Tax Polity? An Event History Analysis of OECD/G20 BEPS Inclusive Framework Membership // *Yale Journal of International Law*, Vol. 47, 2022, pp. 199–307.

45. Khaldoun Salman Mohammed, Sana Ben Ghodbane. The role of the Common Reporting Standard (CRS) in reducing tax evasion «Applied research on a sample of financial institutions». *Economic and Administrative Studies Journal*. № 3(2). 158-178.

46. Which countries are not a part of the CRS exchange standard? [Електронний ресурс] / Azola Legal Services. URL: <https://azolalegal.com/en/blog/yaki-krayiny-ne-vhodyat-do-standartu-crs-obminu/> (Last accessed: 15.04.2025).

47. Ямненко Т. М., Савенкова В. Г. Бенефіціарний власник у контексті діяльності FATF. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. №80 (1). С. 630-633.

48. Yama Temouri, Pawan Budhwar, Chris Jones, Matti Ylonen, Vijay Pereira, Alex Cobham, 2022. «Tax havens and international business: A conceptual framework of accountability-avoiding foreign direct investment», *International Journal of Management Reviews*, vol. 24, no. 3, pp. 309-332.

49. Міжнародні договори України про уникнення подвійного оподаткування. [Електронний ресурс] / Міністерство Фінансів України. Режим

доступу:

https://mof.gov.ua/uk/international_agreements_of_ukraine_on_avoidance_double_taxation-543 (дата звернення: 15.04.2025).

50. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення»: станом на 25 квітня 2025 р. Верховна Рада України.

51. Implementation Guidance Action Plan on BEPS (Minimum Standards). [Електронний ресурс] / Міністерство Фінансів України. Режим доступу: [https://mof.gov.ua/storage/files/2017_Roadmap_BEPS_UKRAINE_en\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/2017_Roadmap_BEPS_UKRAINE_en(1).pdf) (дата звернення: 17.04.2025).

52. Україна підписала конвенцію MLI. [Електронний ресурс] / РБК-Україна. Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/ukraina-podpisala-konventsuyu-mli-1532351514.html> (дата звернення: 17.04.2025).

53. Дерлюк О., Перепелична А. Податкові тренди деофшоризації: на чому акцентувати увагу. [Електронний ресурс] / Юридична газета – онлайн версія. Режим доступу: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/podatkovyi-trendi-deofshorizaciyi-na-chomu-akcentuvati-uvagu.html> (дата звернення: 18.04.2025).

54. Деофшоризація: що потрібно знати під час роботи з офшорами? [Електронний ресурс] / Міжнародна юридична компанія Campio Group. Режим доступу: <https://www.campiogroup.com/ukraine/blog/deoffshorizacziya-cho-nuzhno-znat-pri-rabote-s-offshorami/> (дата звернення: 18.04.2025).

55. Мамченко Н. Україна впровадить щорічний міжнародний автоматичний обмін даних про фінансові рахунки: Рада схвалила законопроект. [Електронний ресурс] / Судово-юридична газета. Режим доступу: <https://sud.ua/uk/news/publication/254821-ukraina-vvedet-ezhegodnyy-mezhdunarodnyy-avtomaticheskyy-obmen-dannymi-o-finansovykh-schetakh-rada-odobrila-zakonoproekt> (дата звернення: 18.04.2025).

56. Фоменко В. Багатостороння угода CRS в дії: ДПС отримає дані про рахунки українців закордоном. [Електронний ресурс] / Integrites. Режим доступу:

<https://www.integrites.com/uk/publications/crs-multilateral-agreement-in-action/>
(дата звернення: 20.04.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Огляд зарубіжної літератури

1. Rohan Prasad Gupta, Bappaditya Biswas. Tax Implications of Offshore Financial Centres (OFCs): A Case-based Study / Journal of International Business / Vol. 11, No. 2, 2024 / Pages: 17–29.

Journal of International Business is a peer-reviewed academic journal covering contemporary issues in international business and policy. In this issue, the article “Tax Implications of Offshore Financial Centres (OFCs): A Case-based Study” investigates the strategies used by multinational corporations (MNCs) to reduce tax liabilities through offshore financial centres (OFCs). These centres offer MNCs simplified incorporation procedures, minimal regulatory oversight, and strong confidentiality protections. The study analyzes three major case studies—Microsoft, Vodafone, and Amazon—to demonstrate how corporate structures are designed to shift profits and reduce taxable income. The article also discusses the OECD’s Base Erosion and Profit Shifting (BEPS) initiative, which outlines fifteen key actions aimed at curbing aggressive tax planning.

2. Peter Yeoh. The World of International Financial Centres: Opportunities, Concerns, and Regulations, 2021. 344 p.

This book offers a comprehensive analysis of offshore financial centres (OFCs) and their role in the global financial system. The author argues that although OFCs are often blamed for massive tax revenue losses, they are merely the most visible aspect of a deeper global issue rooted in the financialization of economies and regulatory competition among nations. Key topics include the emergence of ultralight regulatory zones within developed countries, the erosion of public trust in centralized governance, and the global momentum for tax reform fueled by leaks like the Panama and Paradise Papers, as well as the economic impact of the COVID-19 pandemic. The book

emphasizes that large-scale tax avoidance is a global challenge requiring a coordinated response from both developed and developing countries. It is a valuable resource for financial institutions, multinational corporations, tax professionals, and policymakers seeking effective solutions to illicit financial flows and aggressive tax planning practices.

3. Financial Secrecy Index 2022. Tax Justice Network. 2022.

URL: https://fsi.taxjustice.net/#scoring_id=268

The Financial Secrecy Index is a publication by the advocacy organization Tax Justice Network that assesses jurisdictions based on their role in facilitating global financial secrecy. The assessment is based on a combination of qualitative indicators, such as legal and regulatory frameworks, and quantitative data related to offshore financial activities. The publication highlights how secrecy jurisdictions enable tax avoidance, money laundering, and illicit financial flows, offering a tool to assess their global impact.

4. Shaxson Nicholas. "Tackling Tax Havens: The Billions Attracted by Tax Havens Do Harm to Sending and Receiving Nations Alike." International Monetary Fund. Finance & Development. Vol. 56, No. 3, 2019 Pages: 10.

The article "Tackling Tax Havens: The Billions Attracted by Tax Havens Do Harm to Sending and Receiving Nations Alike" by Nicholas Shaxson, published in Finance & Development, delves into the impact of tax havens on both developed and developing nations. Shaxson highlights how the billions of dollars funneled into tax havens harm both the sending and receiving countries by exacerbating global inequality and depriving governments of crucial tax revenue. The article calls for more international cooperation to tackle this issue and curb the damaging practices surrounding offshore financial centers.

5. Thomas Sigler, Kirsten Martinus, Iacopo Iacopini & Ben Derudder. The role of tax havens and offshore financial centres in shaping corporate geographies: an industry sector perspective. *Regional Studies*. Vol. 54, No. 5. Pp. 621–633. 2020.

This article explores the influence of tax havens and offshore financial centres (THOFC) on the spatial organization of global corporations. Using network analysis across 24 industry sectors, the authors demonstrate that THOFCs are especially prominent in knowledge-intensive sectors like pharmaceuticals and semiconductors, but play a minimal role in industrial or location-dependent sectors such as real estate. The study highlights that global corporate structures are often shaped more by tax optimization strategies than by production or consumption patterns. Importantly, the most influential THOFCs are not peripheral, unregulated zones, but rather established jurisdictions, including British overseas territories and developed states.

6. Haoran Xu, Wenlong Miao, Siyu Zhang. Cross-Border Capital Inflows and Systemic Financial Risks. *International Review of Economics & Finance*. Vol. 99, No. 2, 2025

This paper examines the risks associated with cross-border capital flows and their effect on financial stability in economies that are deeply integrated into global markets. Using data from over 5,000 financial institutions in 33 countries between 2005 and 2022, the study investigates how different types of capital inflows influence systemic financial risks. The findings reveal that capital inflows, particularly from debt and equity sources, tend to increase systemic risk, with stronger effects in countries with less developed financial markets and more market-driven systems.

The research further explores the role of domestic credit growth and economic cycles in exacerbating these risks. It identifies how differences in asset prices between domestic and foreign markets can amplify instability. The study also highlights the dangers posed by sudden surges in capital inflows and outflows, which can lead to severe financial instability. The paper provides key policy recommendations for

managing these risks and ensuring the resilience of financial systems in open economies.

7. Z/Yen Group and China Development Institute. The Global Financial Centres Index 36. 24 Sept. 2024. Pages: 61

URL: <https://www.longfinance.net/programmes/financial-centre-futures/global-financial-centres-index/gfci-publications/the-global-financial-centres-index-36/>

The Global Financial Centres Index provides rankings and evaluations of financial centres around the world based on their competitiveness. It assesses factors like business environment, infrastructure, human capital, and reputation. Produced by the China Development Institute in Shenzhen and Z/Yen Partners in London, the index is published twice a year and serves as a key reference for policymakers and investors. For over 16 years, it has offered insights into the evolving global financial landscape. The Global Financial Centres Index (GFCI) draws on a rich blend of expert evaluations and external data sources to identify emerging trends, shifts in global financial influence, and areas where centres may enhance their strategic positioning.

8. Antonio Coppola , Matteo Maggiori , Brent Neiman , Jesse Schreger / Redrawing the Map of Global Capital Flows: The Role of Cross-Border Financing and Tax Havens / The Quarterly Journal of Economics, Vol. 136, No. 3, August 2021, pp. 1499–1556.

This article investigates how global firms use foreign subsidiaries—often shell companies located in tax havens—for financing, leading to misrepresented economic linkages in official statistics. By tracing securities issued through tax havens back to the firms' ultimate parents, the authors restore bilateral investment positions, revealing stronger financial ties between developed and emerging markets than previously recorded. For instance, U.S. investment in Chinese firms is underestimated by nearly \$600 billion in official data. The study also examines the impact of offshore issuance on the currency composition of external liabilities and the classification of foreign

direct investment. An alternative mapping based on firms' sales geography is also presented, providing a more accurate picture of global capital flows.

9. World Tax Policy in the World Tax Polity? An Event History Analysis of OECD/G20 BEPS Inclusive Framework Membership // Yale Journal of International Law, Vol. 47, 2022, pp. 199–307.

This article examines the transformation of international tax policy following the 2008 financial crisis, emphasizing the rise of transparency, cooperation, and coordination between states. Central to this shift is the OECD/G20 BEPS Project and the Inclusive Framework, which obliges members to reform tax laws to combat base erosion and profit shifting by multinational enterprises. The study investigates the role of international organizations—especially the OECD and EU—in setting global tax standards and shaping national tax regimes. While the BEPS initiative is presented as inclusive, the article questions this view by highlighting how coercive mechanisms, such as EU tax haven blacklists, may pressure developing countries into participation. This analysis challenges optimistic claims about the equal representation of developing nations and raises concerns about the project's legitimacy and fairness in global tax governance.

10. Yama Temouri, Pawan Budhwar, Chris Jones, Matti Ylonen, Vijay Pereira, Alex Cobham, 2022. «Tax havens and international business: A conceptual framework of accountability-avoiding foreign direct investment», International Journal of Management Reviews, vol. 24, no. 3, pp. 309-332.

This paper presents the first comprehensive bibliometric review of existing research on tax havens using an objective and scientific approach. Based on this analysis, the authors develop an overarching theoretical framework that explores the determinants behind multinational enterprises' (MNEs) use of tax havens. They introduce a new concept called “accountability-avoiding foreign direct investment (FDI),” which differs from traditional FDI motives identified in international business literature. The paper also discusses how varying definitions, measurements, and

methodologies related to tax havens can lead to mixed and inconsistent findings. Emphasizing the cross-disciplinary nature of the topic, the authors call for greater involvement from the international business community to deepen understanding of tax haven activities and their impacts. Finally, the study provides suggestions for future research to advance knowledge on MNE strategy and the implications of tax haven investments for countries, industries, and MNEs themselves.

Annotation

Kryvoshei S.V. «Offshore centers in the redistribution of global capital flows». Manuscript.

Qualifying bachelor's thesis on specialty 292 «International economic relations», 2025.

The paper investigates the theoretical foundations and practical aspects of offshore financial centers in the redistribution of global capital flows. The author explores the essence, key characteristics, and classification methods of offshore jurisdictions, as well as the prerequisites for their emergence, development stages, and their role in the modern global economy.

A separate section analyzes the functioning of offshore financial centers, their impact on global capital movement trends, and Ukraine's position within this system, particularly the effects on its national economy. The study also evaluates international approaches to regulating offshore activities, their effectiveness, and proposes mechanisms to enhance transparency and mitigate financial manipulation risks. Special attention is given to developing strategies to counteract capital outflows to offshore jurisdictions within Ukraine's economic policy framework.

Based on the research, the author concludes that offshore financial centers significantly influence global capital redistribution but pose challenges to economic transparency and fiscal stability, particularly in transition economies like Ukraine. Recommendations are formulated to improve regulatory frameworks, enhance financial transparency, and strengthen Ukraine's economic policies to reduce the negative impacts of offshore capital flows and increase its competitiveness in the global financial system.

Keywords: offshore financial centre, global capital flows, offshore zone, tax haven, offshore jurisdiction, tax avoidance, shadow economy, capital outflow, tax incentives, offshore schemes.

Year: 2025

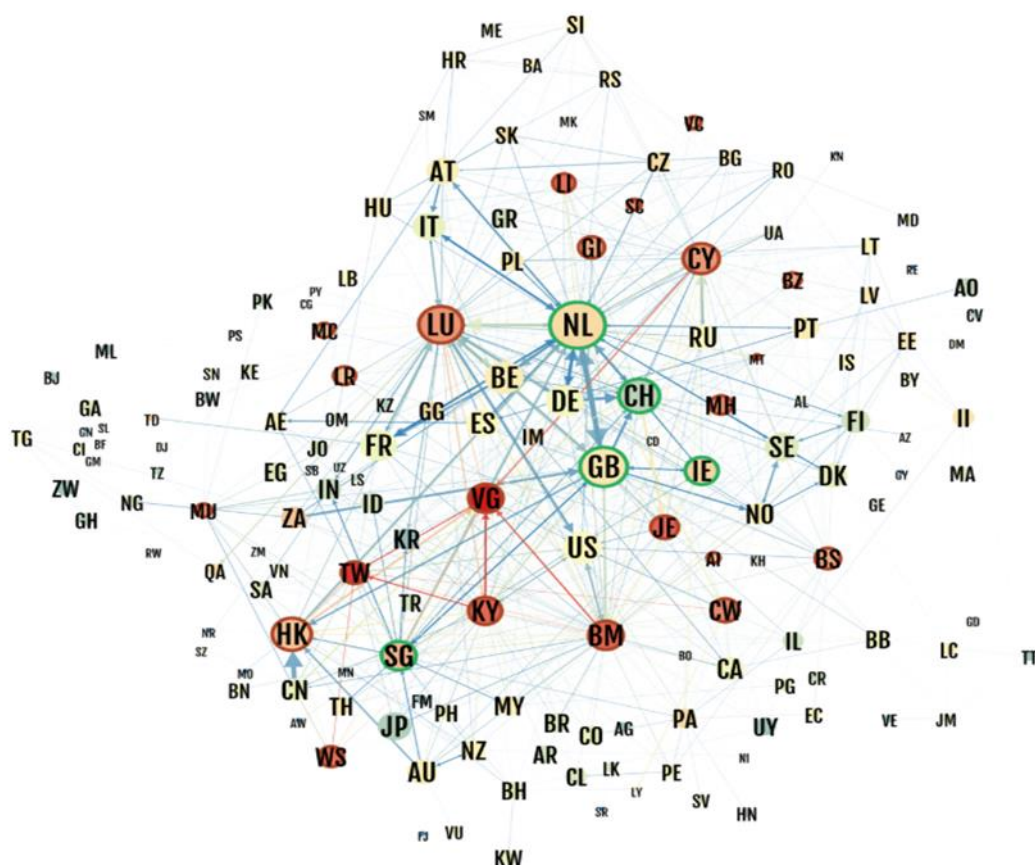

Рисунок В.1 - Мережа глобальних фінансових потоків через офшорні центри [33]

Примітка. «Посередники» обведені зеленим кольором, «поглиначі» □ червоним. Розмір кожної країни на схемі відповідає обсягу інвестиційних потоків, що проходять через неї. Розмір стрілок показує обсяг інвестицій між двома країнами, а колір □ важливість цих потоків (синій □ менше, ніж очікується, червоний □ більше, ніж очікується).

Короткий звіт за результатами перевірки кваліфікаційної роботи антиплагіатною інтернет-системою Strikeplagiarism:

Дата звіту 5/10/2025

Дата редагування ---

Документ прийнятий

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU

Заголовок

Офшорні центри в перерозподілі глобальних потоків капіталів

Автор

Науковий керівник / Експерт

Кривошей С. В.Ткаленко С.І.

підрозділ

кафедра європейської економіки і бізнесу

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

5.53%

5.53%

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

2.74%

2.74%

КП 2

14508

Кількість слів

1.75%

1.75%

КЦ

114062

Кількість символів